

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Hana Vitnerová

**Srovnání francouzského a britského
přístupu k integraci přistěhovalců**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Hana Vitnerová**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Oponent práce: **Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.**

Datum obhajoby: 2008

Hodnocení: 1

Bibliografický záznam

VITNEROVÁ, HANA. *Srovnání francouzského a britského přístupu k integraci přistěhovalců*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 62 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jan Váška.

Anotace

Bakalářská práce „Srovnání francouzského a britského přístupu k integraci přistěhovalců“ pojednává o dvou odlišných integračních politikách - francouzské asimilační a britské multikulturní. V posledních několika letech vyšlo najevo, že ani jedna z těchto koncepcí integračních politik nebyla dostatečně efektivní. V obou zemích totiž došlo k určité segregaci etnických menšin od většinové společnosti. Za účelem srozumitelné komparace byla ve studii použita typologie integrací prof. Pavla Barši, který rozděluje integraci na integraci kulturní, sociálně-ekonomickou, občansko-politickou a dále definuje podtypy těchto integrací. Za neoptimálnější formu integrace je považována kulturně pluralistická integrace s úplnou sociálně-ekonomickou a občansko-politickou integrací. Velká Británie je považována za lehce úspěšnější v sociálně-ekonomické a politicko-občanské integraci. V současné době převádí obě země břemeno integrace ze státu na přistěhovalce a zdůrazňují nutnost vytvoření efektivní integrační politiky. Jak Francie, tak Británie mají zároveň zájem pouze o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, která jim má pomoci zvýšit konkurenceschopnost na globálním trhu.

Annotation

This bachelor thesis entitled, ‘A Comparison of French and British Integration Policy towards Immigrants’, compares, analyses and contrasts two different integration policies - French ‘Assimilation’ and British ‘Multiculturalism’.

Initial research, shows that as common perception suggests, that both the above policies; have not been too successful within their primary goal of integration of immigrants into common society, as they continue to remain segregated in large numbers.

In order to better define and research the topic, the classification system developed by Prof. Pavel Barsa was used to compare and benchmark the levels of integration in each country. Prof. Barsa’s system divides integration into cultural, socio-

economic and civic-political, in order to measure levels of conformity with society.

Each of the three, are further divided, to measure more exact levels. Optimal integration has been achieved when; there is conformity with society, in all three main aspects.

The research therefore shows that using Prof. Barsa's system, the British system of multiculturalism, seems to be more successful than the French ideology of assimilation, especially in the socio-economic and civic-political aspects of integration.

At this moment both countries are trying to transfer the burden of integration to the shoulders of the immigrant, and are introducing new and radical steps, in order to create an effective integration policy, as well as how both countries, are only interested in highly-skilled immigrants, which will boost their economies and competitiveness on the global market.

Klíčová slova

integrační politika, imigrační politika, přistěhovalci, asimilace, multikulturalismus, Francie, Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Keywords

integration policy, immigration policy, immigrants, assimilation, multiculturalism, France, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20.5.2008

Hana Vitnerová

Obsah

1. ÚVOD.....	3
1.1. KRITIKA LITERATURY	4
2. HISTORICKÝ VÝVOJ IMIGRAČNÍCH POLITIK.....	7
2.1. FRANCIE	7
2.2. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA	11
3. INTEGRAČNÍ POLITIKY.....	14
3.1. TYPOLOGIE INTEGRACÍ	15
3.2. IDEOLOGICKÝ VÝVOJ INTEGRAČNÍCH POLITIK	17
3.3. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ INTEGRACI PŘISTĚHOVALCŮ.....	18
4. PŘÍPADOVÁ STUDIE - FRANCIE	20
4.1. PŘISTĚHOVALCI VE FRANCII	20
4.1.1. <i>Definice immigré</i>	20
4.1.2. <i>Počet přistěhovalců</i>	20
4.1.3. <i>Geografická determinace</i>	21
4.2. FRANCOUZSKÁ NÁRODNÍ IDENTITA A PŘÍSTUP K PŘISTĚHOVALCŮM	22
4.3. HISTORICKÝ VÝVOJ FRANCOUZSKÉ INTEGRAČNÍ POLITIKY	23
4.4. INTEGRACE PŘISTĚHOVALCŮ V PRAXI	28
4.4.1. <i>Integrace kulturní</i>	29
4.4.2. <i>Integrace sociálně-ekonomická</i>	30
4.4.3. <i>Integrace politicko-občanská</i>	32
5. PŘÍPADOVÁ STUDIE - SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO IRSKA.....	35
5.1. PŘISTĚHOVALCI VE VELKÉ BRITÁNII	35
5.1.1. <i>Definice immigrant</i>	35
5.1.2. <i>Počet imigrantů</i>	35
5.1.3. <i>Geografická determinace</i>	36
5.2. BRITSKÁ NÁRODNÍ IDENTITA A PŘÍSTUP K PŘISTĚHOVALCŮM	36
5.3. HISTORICKÝ VÝVOJ BRITSKÉ INTEGRAČNÍ POLITIKY	38
5.4. INTEGRACE PŘISTĚHOVALCŮ V PRAXI	42
5.4.1. <i>Integrace kulturní</i>	42
5.4.2. <i>Integrace sociálně-ekonomická</i>	43
5.4.3. <i>Integrace politicko-občanská</i>	44
6. SNAHA O SPOLEČNOU INTEGRAČNÍ POLITIKU EVROPSKÉ UNIE	46
7. ZÁVĚR	49
8. POUŽITÁ LITERATURA	53
8.1. DOKUMENTY	53
8.2. MONOGRAFIE.....	54
8.3. ČLÁNKY.....	56
8.4. INTERNETOVÉ ZDROJE.....	57

1. Úvod

Integrační politiky jsou v současných státech západní Evropy jedním z nejvíce diskutovaných politických témat a to zvláště v souvislosti s radikalizujícím se islámem a viditelnou segregací etnických menšin. Po teroristických útocích na New York, Washington, Madrid a Londýn vyšlo najevo, že sebevražední útočníci pocházeli i z řad přistěhovalců druhé či třetí generace.¹ Celkem logicky si nyní politici, intelektuálové, politologové, sociologové a i široká veřejnost kladou otázky, kde nastala chyba, proč integrační snahy jejich zemí selhaly a jak se segregaci menšin vyhnout. Předkládaná bakalářská práce by měla být příspěvkem do této diskuze, přičemž bude zaměřena na zhodnocení efektivnosti integračních politik Francie a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku.² Obě země měly až do konce devadesátých let v určitých směrech odlišný přístup k integraci přistěhovalců - asimilaci ve Francii a multikulturalismus ve Velké Británii. Nyní je jasné, že obě integrační politiky v těchto zemích částečně selhaly, selhaly ale stejným způsobem? Hrál odlišný koncept integračních politik v reálné podobě integrace přistěhovalců do společnosti roli? Dá se předpokládat, že multikulturalismus vedl k lepší integraci nebo naopak asimilace? Z čeho pramení oba dva přístupy, proč se považují za odlišné a čím jsou tak rozdílné? To jsou některé z otázek, na které se ve studii pokusím nalézt odpověď.

Studie se zaměří na období od konce druhé světové války po současnost, s důrazem na vývoj od přelomu nového tisíciletí. Třetí příkladový model integračních politik německý etnicko-exklusivní model bude v práci zmíněn jen velmi okrajově.

Přistěhovalecká politika každého státu se skládá z politiky imigrační a integrační. Imigrační politika se snaží o aktivní regulaci počtu a povahy imigrantů³ předtím, než překročí hranice. Jakmile ale imigrant vstoupí na území přijímacího státu, stává se objektem integrační politiky. Ta má za úkol zapojení a včlenění imigranta do většinové společnosti. Vzhledem k úzkému propojení politik bude první kapitola studie věnována historickému vývoji imigrační politiky v obou zkoumaných zemích.

¹ Druhá a třetí generace jsou termíny označující děti a prarodiče přistěhovalců.

² V textu budu pro zjednodušení používat ekvivalenty Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku jako Británie, Velká Británie, Spojené království, Britské ostrovy aj.

³ Slova imigrant a přistěhovalec chápu ve studii za ekvivalentní. Řídím se definicí imigranta podle OSN, v níž stojí, že dlouhodobí imigrant je každý jedinec, který opustí svou zemi původu za účelem se usadit v zemi jiné a to na minimální časové období jednoho roku. Pokud délka trvání nepřesáhne jeden rok jedná se o tzv. krátkodobého přistěhovalce. Doporučení Organizace spojených národů při

Tato bakalářská práce si nedává za cíl studium pouze integračních politik ve Francii a Velké Británii, ale má zájem o multidisciplinaritu a komplexnost. Proto bych ráda představila pomalu se tvořící společnou integrační politiku Evropské unie.

Zpracování mého tématu bych chtěla začít popisem vývoje imigračních politik Francie a Velké Británie. Následně bych se chtěla věnovat rozdělení typologií integrací⁴ do tří kategorií (integrace kulturní, sociálně-ekonomická a občansko-politická), jelikož pokud řekneme, že dochází k integraci, je to nepřesné. Velmi podstatné je, k jakému typu integrace dochází. Posléze nastíním tři odlišné modely integračních politik a zmíním faktory ovlivňující integraci přistěhovalců v současnosti. V kapitole čtvrté se zaměřím na integrační politiku Francie. Nejdříve se budu věnovat problematice přistěhovalců, posléze stručně nastíním francouzskou národní identitu, historický vývoj integračních politik a v neposlední řadě se pokusím o popsání dopadu integračních politik do praxe. Stejným způsobem zpracuji kapitolu pátou, která bude věnována Velké Británii. V poslední části práce se zaměřím na vliv Evropské unie na integrační politiky států a postupný vznik společné integrační politiky států Evropské unie. Na závěr studii shrnu a zhodnotím francouzskou a britskou integrační politiku v praxi, přičemž se pokusím zodpovědět avizované otázky.

Vzhledem k limitovanému rozsahu, není studie zaměřená na komparaci vybraných skupin přistěhovalců (byť se většinou jedná o srovnání mimoevropských imigrantů). Komparace srovnatelných skupin s ohlednutím na jejich partikulární motivy, schopnosti aj. by se mohla stát logickým a zajímavým pokračováním této studie.

1.1. Kritika literatury

Bakalářská práce byla zpracována na základě literatury dostupné v knihovně Sciences Po Bordeaux, Městské knihovně v Bordeaux, Knihovně společenských věd T.G. Masaryka v Jinonicích, knihovně Centra pro studium migrace při Katolické teologické fakultě Karlovy univerzity, knihovně Ústavu mezinárodních vztahů, knihovně CEFRESu, knihovně Vysoké školy ekonomické a na základě internetových zdrojů. I přes komplikovanost problematiky se mi podařilo nashromáždit relevantní

sběru statistik o mezinárodní migraci. dostupná na WWW
<http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1E.pdf> 8.4.2008

⁴ Integrací rozumím : sjednocení, ucelení, splynutí, proces spojování ve vyšší celek; začlenění, zapojení

monografickou literaturu srovnávající integrační a imigrační politiky obou zemí. Potíže nastaly při vyhledávání srovnatelných statistik pro komparaci praktického dopadu integračních politik a to zejména z důvodu odlišného způsobu sbírání dat ve Francii a Velké Británii.

V České republice se nejvíce problematice migrace a integrace přistěhovalců věnuje Pavel Barša. Ve své publikaci *Přistěhovalectví a liberální stát*⁵ rozsáhle předkládá typologii jednotlivých imigrační a integračních politik států a jejich vývoj po rok 2004. Pro mou studii byla nicméně důležitější studie *Politická teorie multikulturalismu*⁶, v které Barša podává přehled různých integračních politik států, definuje důvody zavádění těchto politik a klasifikuje typy integrace. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*⁷ je spíše brožurou, jež nabízí stručný a základní přehled tématu.

Z francouzských autorů je nutno zmínit jména Gérard Noiriel, Patrick Weil, Didier Lapeyronnie a Emmanuel Todd. Gérard Noiriel je předním odborníkem na problematiku přistěhovalectví ve Francii. Ve svých dílech *Population, immigration et identité nationale en France XIXe-XXe siècles*⁸ a *Le creuset français: Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*⁹ popisuje historický vývoj přistěhovalectví ve Francii a okrajově i integrační politiku. Patrick Weil, autor návrhu změny imigrační politiky na konci 90.let, zkoumá současnou problematiku soužití s menšinami v publikacích *La France et ses étrangers*¹⁰ a *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*¹¹. Komparaci integračních politik Velké Británie s Francií provádí Didier Lapeyronnie v dílech *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*¹² a *Immigrés en Europe: Politiques locales*

⁵ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6

⁶ BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999, ISBN 80-85959-47-X

⁷ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6

⁸ NOIRIEL, Gérard. *Population, immigration et identité nationale en France XIXe-XXe siècles*. Paris: Hachette, 1992, ISBN 2-01-016677-9

⁹ NOIRIEL, Gérard. *Le creuset français: Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*. Paris: Le Seuil, 2006, ISBN 2-02-085154-8

¹⁰ WEIL, Patrick. *La France et ses étrangers*. Nouv. éd. ref (10 février 2005) Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2005, ISBN 2-07-041195-8

¹¹ WEIL, Patrick. *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*. Paris: Le Seuil et La république des Idées, 2005, ISBN 2-02-069377-1

¹² LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X

*d'intégration*¹³. Emmanuel Todd v práci *Le destin des immigrés: Assimilation et ségrégation dans les démocraties occidentales*¹⁴ rozděluje tři základní typy integračních politik a podrobněji zkoumá chování přistěhovalců v nich.

Téma mezinárodní migrace je velmi dobře zpracováno od tandemu Douglas Massey a Edward Taylor, kteří se zaměřili, i se svými kolegy, zvláště na všeobecné trendy současné mezinárodní migrace.¹⁵

Kvantitativní vědecký přístup byl zvolen v podkapitolách hodnocení praktické integrace přistěhovalců. Za tímto účelem jsem pracovala se statistikami OECD. Ročenka *International Migration Outlook*¹⁶ z roku 2007 mi byla dobrým průvodcem v otázkách zaměstnanosti a vzdělání přistěhovalců druhé generace, na které se speciálně v tomto vydání zaměřila.

Z internetových zdrojů byly použity statistiky francouzského Národního institutu pro statistiku a ekonomická studia¹⁷ a Národního institutu demografických studií¹⁸. Z britské strany to byly stránky Home Office¹⁹ a Národního statistického úřadu²⁰. Rovněž došlo pro dokreslení problematiky na použití různých oficiálních vládních nařízení a zákonů.

¹³ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0

¹⁴ TODD, Emmanuel. *Le destin des immigrés: Assimilation et ségrégation dans les démocraties occidentales*. Paris: Le Seuil, 1994, ISBN 2-02-017304-2

¹⁵ MASSEY, Douglas S.; TAYLOR, J. Edward et al. *International Migration: Prospects and Policies in a Global Market*. 1st ed. New York: Oxford University Press, 2004, ISBN 0-19-926900-9; MASSEY, S. Douglas; ARANGO, Joaquín; HUGO, Graeme; KOUAOUCCI, Ali; PELLEGRINO, Adela; TAYLOR, J. Edward. *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. New York, 2005, ISBN 0-19-928276-5

¹⁶ OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9

¹⁷ http://www.insee.fr/fr/home/home_page.asp

¹⁸ <http://www.ined.fr>

¹⁹ <http://www.homeoffice.gov.uk>

²⁰ <http://www.statistics.gov.uk>

2. Historický vývoj imigračních politik

2.1. Francie

Francie má z evropských zemí nejstarší tradici imigrace, sahající do 1. poloviny 19. století. Kdy zde na rozdíl od zemí emigrantských převyšoval počet přistěhovalců nad počtem vystěhovalců.²¹ Tento trend byl způsoben demografickým deficitem (malá porodnost, lidské ztráty během napoleonských válek), potřebou vojáků ve francouzských koloniích a nedostatkem pracovníků během industrializace. Imigraci do Francie můžeme zjednodušeně rozdělit do tří základních vln.²²

První se uskutečnila po napoleonských válkách a vyvrcholila industrializací a první světovou válkou. Dominovali v ní zejména přistěhovalci z okolních evropských států Belgie, Itálie, Španělska, Německa a Švýcarska. Francouzská vláda v tomto období zavedla jen minimum restrikcí vůči imigrantům. V druhé vlně, která byla od roku 1924 organizována státem prostřednictvím nevládní organizace *Société générale d'immigration*, převládali zvláště Portugalci, Poláci, Čechoslováci a další obyvatelé východní Evropy. Počet neevropských přistěhovalců byl v této době naprosto zanedbatelný, což se změnilo s třetí imigrační vlnou, v které se Francie stala cílovou zemí imigrantů zvláště z původních francouzských kolonií, zejména ze severní Afriky.

Po druhé světové válce, která způsobila značný úbytek obyvatel, začalo být přistěhovalectví opět velmi žádoucí a potřebné. Demografický schodek byl obrovský a pro rekonstrukci země byl zapotřebí nábor velkého počtu pracovníků. Nová právní norma, která měla řízenému přistěhovalectví pomoci, byla vyhlášena v podobě dvou ustanovení v roce 1945. Její součástí bylo zavedení ucelené koncepce přistěhovalcké politiky²³ (tj. imigrační) a založení roku 1946 Národního úřadu přistěhovalectví (*Office national d'immigration - ONI*).²⁴ Úřad měl za úkol imigraci kontrolovat a organizovat. Mezi léty 1950-1955 byla imigrace nízká, ale postupně začala stoupat až v 60. a počátku 70. let dosáhla vrcholu. Je zajímavé, že v první fázi byla podporována imigrace celých rodin zvláště ze sousedních zemí jako Španělsko a Itálie. V druhé fázi *Les Trente*

²¹ Mezi typické emigrantské země patří – Habsburská monarchie, Itálie a Německo.

²² BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2. světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 7

²³ Zákon zavedl karty pobytu na jeden, pět a deset let. Francie měla v této době nekomplexnější koncepci přistěhovalectví v Evropě. Její solidnost dokazuje i to, že donedávna, byť s četnými novelami, platila. Až Sarkozyho návrh z roku 2003 jí zásadnějším způsobem modifikuje.

²⁴ ONI se v roce 1988 proměnila na *Office des migrations internationales* a v roce 2005 na *Agence nationale de l'accueil des étrangers et des migrants*.

Glorieuses „slavných třiceti let“ začali do Francie přicházet zvláště pracovníci z Alžírsko, Maroka, Tuniska ale i Turecka. Nárůst imigrace byl ovlivněn nejen nedostatkem pracovních sil ale i válkou v Alžírsku mezi léty 1954-1962. V roce 1972 došlo k uzákonění protirasistického zákona, který byl rozšířen v roce 2001 o zákon proti nepřímé diskriminaci²⁵ a zapsán do Zákoníku práce.²⁶

Hospodářský otřes, který následoval po první ropné krizi v roce 1973, způsobil zásadní obrat ve francouzské přistěhovalecké politice.²⁷ V důsledku ukončení všech programů pracovní migrace, došlo k nárůstu imigrace na základě rodinných vazeb a nelegální imigrace.²⁸ V sedmdesátých letech se imigrace stala centrálním tématem politických debat a přístup k ní se měnil podle politických stran u moci.²⁹ Ve stejném období došlo k mnohým demonstracím a bouřím ze strany přistěhovalců. V roce 1980 byl prosazen striktní Bonnetův zákon³⁰ (*Loi Bonnet*) a Francie se musela začít zabývat i otázkou nastavení své integrační politiky.

Po zvolení levicového prezidenta Francois Mitteranda roku 1981, který si předsevzal zastavení vyhošťování a diskriminaci přistěhovalců, došlo k mnoha liberálním změnám. Poprvé v historii byla provedena plošná legalizace³¹ kolem 130 000 tzv. *sans papiers*³². O dva roky později, roku 1984, bylo zavedeno povolení k pobytu na deset let (*la carte de résident*). Liberalizace imigrační a integrační politiky zároveň

²⁵ Diskriminaci můžeme rozdělit na přímou a nepřímou. Přímá diskriminace je neodvoditelná a je zaměřena přímo, na rozdíl od nepřímé, v které se zdá být rozhodnutí neutrální, ale ve skutečnosti je skrytě podloženo diskriminací. více na - <http://www.diskriminace.info/dt-vyzkum/neprimadiskr.phtml#odkaz8>, 1.5.2008

²⁶ WEIL, Patrick. *La France et ses étrangers*. Nouv. éd. ref (10 février 2005) Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2005, ISBN 2-07-041195-8, str. 100

²⁷ V roce 1974 byl vyhlášen plán „Uzavření hranic“. GERMAIN, Lucienne; LASSALLE, Didier. *Les Politiques de l'immigration en France et au Royaume-Uni: Perspectives historiques et contemporaines*. 1er éd. Paris: L'Harmattan, 2006, ISBN 2-296-01975-7, str.199-204

²⁸ Jak se již mnohokrát ukázalo, oficiální restrikce vedou jen k malému snížení počtu přistěhovalců. Jelikož přibývají přistěhovalci ilegální. Rovněž je podstatné poznamenat, že kvůli uzavření hranic nemohli přistěhovalci cestovat tam a zpět. Museli se rozhodnout - zůstat či se vrátit. Většina se rozhodla zůstat a trvale se usadit, zanedlouho za nimi přišli rodiny.

²⁹ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 101

³⁰ Bonnetův zákon z roku 1980 zpřísnil imigrační politiku, kdy kromě potřebných dokumentů vyžadoval pro vstup do země i prokazatelné finanční rezervy. Posléze byla odsouhlasena finanční podpora každému, kdo se z Francie odstěhuje, a to v podobě 10 000 F. Na tento návrh ale mnoho přistěhovalců nereagovalo a jeho účinnost byla minimální. Po dvou letech byl zákon fakticky zrušen.

³¹ K legalizování pobytu ilegálních přistěhovalců docházelo již dříve, ale nikdy ne plošně. Další částečné legalizování proběhlo v roce 1997.

³² *Sans papiers* neboli „bez dokumentů“ je pojem používaný pro ilegální přistěhovalce žijící ve Francii bez oficiálních dokumentů.

způsobila nárůst preferencí extremistických stran, nejznámějším příkladem je Národní Fronta Jean-Marie le Pena.³³

Po vítězství Chirakovy pravice v parlamentních volbách v roce 1986 byla přistěhovalecká politika opět zpřísněna. Zákonem Pasqua³⁴ z roku 1986 se ztížily podmínky pro získání a prodloužení desetiletého povolení k pobytu, prodloužily se čekací doby, bylo zakázáno zahraničním studentům po absolvování francouzských univerzit zůstat ve Francii a snížila se možnost odvolání na již zamítnutý požadavek o politický azyl. Po druhém zákonu Pasqua³⁵ z roku 1993 se poměry ještě více utužily.

S vítězstvím levice socialisty Lionela Jospina se v roce 1997 kyvadlo přehouplo k větší liberalizaci. Patrick Weil vypracoval studii³⁶, v které apeloval na otevřenost k přistěhovalcům a liberalizaci imigrační politiky. Na základě této zprávy byly roku 1998 vydány dva zákony – Cizinecký zákon (*Loi Chevènement*) a Zákon o občanství (*Loi Gigou*). Cizinecký zákon přehodnotil některé z omezujících podmínek pro získání a obnovení desetiletého povolení k pobytu a usnadnil sjednocování rodin. Zákon o občanství usnadnil získání státního občanství na principu *ius soli*.³⁷ Francie od této chvíle začala chápat sama sebe za „přistěhovaleckou zemi“, což potvrdil i Jaques Chirac, když slíbil vytvoření Národního muzea přistěhovalectví.

Poslední vládní změna přístupu k přistěhovalecké politice (směrem k politicko-občanské asimilaci) proběhla na přelomu roku 2002 a 2003, kdy Nicolas Sarkozy uveřejnil novou přistěhovaleckou politiku inspirovanou současným trendem v západních zemích.³⁸ Ta měla za úkol vytvořit dlouhodobou koncepci přistěhovalecké politiky s důrazem na tři cíle – stanovení přísnějších podmínek integrace, aktivní

³³ Přibližně od roku 1984 má strana v prvním kole parlamentních voleb kolem 10 % hlasů (2007 to bylo 4,7 %), <http://www.frontnational.com/historique.php>, 16.5.2008; BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 101

³⁴ Zákon byl pojmenován po Charlesovi Pasquovi, politikovi, který byl mezi léty 1986-1988 a 1993-1995 ministrem vnitra. 1993 se objevuje tzv. Druhý zákon Pasqua.

³⁵ Druhý zákon Pasqua reformoval *Code de la Nationalité*. Zákon spočíval ve tvrdších sankcích vůči ilegálním přistěhovalcům, prodloužil naturalizaci cizinců, kteří si vzali francouzského občana, na 2 roky, ale zejména omezil princip *ius soli* (princip místa narození) a zavedl částečně princip *ius sanguinis* (princip krve). Například každý narozený ve Francii nefrancouzským občanům, již neobdržel automaticky občanství (podle zákona z roku 1889), nýbrž si o něj musel požádat do svých 21 let, jakmile dovrší 16 let. Jeho rodiče museli mít minimálně trvalý pobyt.

³⁶ Název studie: *Des conditions d'applications du principe du droit du sol pour l'attribution de la nationalité française et pour une politique d'immigration juste et efficace*. <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/994001043/index.shtml>, 15.5.2008

³⁷ Nyní si o něj mohl požádat každý nad 18 let na rozdíl od druhého zákona Pasqua, kdy si o občanství museli mladiství mezi 16 až 21 lety. Zákon stále platí.

³⁸ Tj. zájem pouze o kvalifikovanou pracovní sílu, restrikce slučování rodin a větší důraz na integraci.

kampaň proti diskriminaci a otevření imigrace vysoce kvalifikovaným.³⁹ Tento zákon⁴⁰, přezdívaný jako Sarkozyho, do značné míry modifikuje zákon z roku 1945.⁴¹ Celé a správné znění zákona je Zákon vstupu a pobytu cizinců a právo na azyl (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile - CESEDA*).⁴²

Pro zlepšení sběru statistik byla založena Statistická observatoř pro přistěhovalectví a integraci (*Observatoire statistique de l'immigration et l'intégration*). Pro zvýšení efektivnosti přijímání imigračních a integračních zákonů a vyhlášek byl mimo jiné v roce 2005 ustanoven Výbor pro řízení přistěhovalectví.

V létě 2006 byl prosazen Sarkozyho nový zákon o přistěhovalectví a integraci, jež pokračuje v nastoleném trendu, tj. snaží se o zastavení imigrace na základě rodinných pout a naopak podporuje imigraci vysoce kvalifikovaných pracovníků a studentů, k čemuž má posloužit tzv. průkaz pro kvalifikované a talentované⁴³ inspirovaný Británií. Vláda má rovněž zájem o pokračování v dobrovolné deportaci nelegálních imigrantů.

V květnu 2007 bylo založeno Ministerstvo imigrace, integrace, národní identity a rozvoje (*Le ministère de l'Immigration, de l'Intégration, de l'Identité nationale et du Développement solidaire*). V listopadu 2007 byl odsouhlasen zatím poslední zákon (*Loi française du 20 novembre 2007 relative à la maîtrise de l'immigration, à l'intégration et à l'asile*), který mj. zavádí test DNA pro prokázání příbuzenského vztahu při slučování rodin a modifikuje *CESADA*.

Současná imigrační politika je tedy založená na podpoře imigrace kvalifikované pracovní síly, na omezování slučování rodin a nelegálního přistěhovalectví. Obdržet francouzskou národnost je možné na základě principu *ius soli* omezeného druhým zákonem Pasqua z roku 1993, který zavedl prvek *ius sanguinis* (vysvětleno výše). Požádat o občanství si může přistěhovalec po 5 letech legálního pobytu na francouzském území. Výjimky jsou umožněny studentům s diplomem z francouzské vysoké školy, ti si mohou zažádat již po 2 letech. Po uzavření sňatku cizince s francouzským občanem musí cizinec čekat 2 roky na občanství, pokud žije na území

³⁹ Zákon nově explicitně udává povinnost pro získání karty k trvalému pobytu, jež platí 10let, prokázat dobrou znalost francouzského jazyka a francouzských hodnot.

⁴⁰ Zákon byl odsouhlasen v roce 2003 a platnost nabyl o dva roky později.

⁴¹ WEBER, Serge. *Nouvelle Europe, Nouvelles migrations: Frontières, intégration, mondialisation*. S předmluvou Catherine Wihtol de Wenden, Paris: Le Félin, 2007, ISBN 978-2-86645-641-2, str. 75

⁴² více na

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000624655&dateTexte=13.4.2008>

⁴³ Průkaz je platný na tři roky a může být prodloužen pouze jednou.

Francie, pakliže ne, tak 5 let. Rovněž musí prokázat znalost francouzského jazyka, reálií a absolvovat slavnostní ceremonii předávání občanství a slíbit věrnost francouzskému státu.

2.2. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Velká Británie na rozdíl od Francie neměla až do konce druhé světové války kladné migrační saldo – imigraci, která by převyšovala emigraci. Samozřejmě lidé migrovali do Británie, ale ve většině případů jí opouštěli. První imigrační restrikce, do té doby jedné z nejotevřenějších zemí, byly nařízeny až roku 1905 a to na základě příchodu 120 000 ruských a polských židů.⁴⁴ S tímto Cizineckým zákonem (*Aliens Act*) byl příchod cizinců zastaven.⁴⁵

Po druhé světové válce trpěla Velká Británie, stejně jako řada evropských států, nedostatkem pracovních sil. Již za války vznikla tzv. Královská populační komise, která podporovala imigraci zvláště východoevropských pracovníků (považováni za lépe integrovatelné), později pak z Karibských ostrovů (zejména z Barbadosu a Jamajky, 50.léta), Indie (z Gujarátu, 60.léta), Pákistánu (Panžábu, 60.léta), Bangladéše (70.léta), Středního východu a Asiatů z Afriky (70.léta).⁴⁶

Rok po odtržení Indie od Británie (1947) vyšel v platnost zákon o občanství (*British Nationality Act*), který de facto zaručoval všem 600 miliónům poddaných britské koruny rovná práva při vstupu a pobytu na britském územím, jelikož zavedl společné občanství pro občany Spojeného království a kolonií (*Citizenship of the United Kingdom and Colonies - CUKC*). Praxe ale byla jiná a neevropské národy byly diskriminovány.⁴⁷ Oficiální změna Zákona o občanství proběhla po dlouhých debatách mezi labouristy a konzervativci⁴⁸ roku 1962 přijetím Zákona o imigrantech z *Commonwealthu*⁴⁹ (*Commonwealth Immigrants Act*) omezujícím imigraci.⁵⁰ Zákon

⁴⁴ CASTLES, Stephen; MILLER, Mark IN BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 110

⁴⁵ Cizince v tomto kontextu považují za obyvatele jiné země nežli britského impéria. Všichni poddaní britského impéria měli totiž až do roku 1962 právo na svobodný vstup a pobyt v Británii.

⁴⁶ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 111

⁴⁷ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 10

⁴⁸ Šlo *de facto* o ideologickou rozepří. Zanechat dlouhotrvající vazbu na Britské společenství národů (namysli zejména Kanada, Austrálie, Nový Zéland) nebo ne?

⁴⁹ *Commonwealth* označuje Britské společenství národů, resp. Společenství národů. V textu budu nadále používat britskou transkripci vyskořovanou v češtině.

⁵⁰ Stalo se tak v reakci na rasové nepokoje v Nottinghamu roku 1958, na krizi v oděvním průmyslu na severu Anglie a stoupajícím protipřistěhovačským náladám.

umožnil kontrolu pasů osob z *Commonwealthu*, ale pouze těch, kteří neměli pas vydaný britskou vládou. Další restrikce zavedl roku 1968 druhý Zákon o imigrantech z *Commonwealthu* (*Commonwealth Immigrants Act II*), který rozdělil osoby s občanstvím *CUKC* na ty, kteří měli „silné vazby“ k Británii (ti byli oprávněni ke vstupu) a na ty, kteří „silné vazby“ neměli. Čili i to, že osoba měla pas vydaný přímo britským státem, nezaručovalo, že se může zdržovat na britském území. Zákon byl kritizován jako rasistický a diskriminační (vágní způsob definice „silných vazeb“), jelikož fakticky omezil imigraci „barevných“ přistěhovalců, nikoliv bílých kolonistů-emigrantů⁵¹. Během labouristické vlády (1964- 1970) došlo zároveň k zahájení *de iure* integrační politiky odsouhlasením dvou antidiskriminačních zákonů (první a druhý Zákon o vztazích mezi rasami - *Race Relations Act*).⁵²

S vítězstvím konzervativců roku 1970 došlo o rok později k vydání Imigračního zákona (*Immigration Act*), který zavedl novou koncepci *patrials*.⁵³ Důsledkem zákona bylo omezení legální ekonomické imigrace, což vedlo k nárůstu imigrace nelegální a imigrace na základě sjednocování rodin. Během vlády labouristů (1974-1979) došlo k vydání třetího antidiskriminačního Zákona o vztazích mezi rasami *Race Relations Act* a ke sjednocení organizací RRB a CRC v Komisi pro rasovou rovnost (*Commission for Racial Equality - CRE*).⁵⁴

Po opětovném zvolení konzervativců (u moci 1979-1997) byly podmínky pro vstup a pobyt ve Velké Británii ještě více zpřísněny.⁵⁵ Zákon o občanství (*British Nationality Act*) z roku 1981⁵⁶ omezil princip *ius soli* implementováním principu *ius sanguinis*, což v praxi znamenalo, že děti narozené na území Velké Británie neobdržely automaticky britské občanství, pakliže alespoň jeden rodič neměl britské občanství či trvalý pobyt. Zároveň rozštěpil jednu kategorii občanství do několika kategorií, přičemž pouze držitelé „britského občanství“ se směli trvale usadit na britském území. Další zbylé skupiny občané britských závislých území a zámořských departmentů nikoliv.

⁵¹ Kolonistů, kteří emigrovali do kolonií a nyní se, pokud chtěli, vraceli zpět do Spojeného království.

⁵² Mám na mysli počátek integrační politiky v pravém slova smyslu, předtím se očekávalo, že se imigranti integrují svépomocí. Přistěhovalecká politika se těmito dvěma zákony cíleně rozštěpila na imigrační politiku a integrační politiku.

⁵³ *Patrials* jsou osoby s blízkým vztahem k Velké Británii (poprvé jasně definováno - narození na jejím území, původ rodičů či prarodičů). Zákon tedy utužil podmínky a dostal se do rozporu s mezinárodním právem, jelikož nepovoloval vstup na území osobám, kteří měli jeho příslušnost. Koncepce *patrials* byla rozšířena zákonem 1981.

⁵⁴ Více o problematice v kapitole 5.3.

⁵⁵ Velká Británie měla v 70. a 80. letech jednu z nejpřísnějších imigračních politik v Evropě.

⁵⁶ Platnost od 1983

Zákon s různými modifikacemi platí dodnes⁵⁷ a jeho odsouhlasením přestává být imigrační politika horkým politickým tématem a pozornost se obrací směrem k azylové a integrační politice.⁵⁸

Příchod evropských přistěhovalců byl po druhé světové válce až do ekonomické krize podporován vládou. V současné době má Velká Británie zájem o levnou a méně kvalifikovanou pracovní sílu z členských států Evropské unie (jeden z hlavních argumentů, proč nezavedla přechodné období pro nové státy EU v roce 2004), přičemž vysoce kvalifikovaná pracovní síla může pocházet i ze zemí mimo Evropskou unii.

K zásadnímu přehodnocení britské přistěhovalecké politiky dochází na počátku nového tisíciletí.⁵⁹ Prvním impulsem je ministerstvem vnitra vypracovaná zpráva o pozitivním dopadu imigrace na ekonomiku země. Závěry této studie posloužily jako hlavní zdroj k návrhu nové vládní strategie Zajištěné hranice, bezpečné útočiště, integrace s různorodostí v moderní Británii (*Secure Borders, Safe Haven, Integration with Diversity in Modern Britain*) z roku 2002, která má tři základní priority: bezpečnost hranic, spravedlivé udílení azylu pronásledovaným a efektivní integrační politiku založenou na „*integration with diversity*“ (integraci s různorodostí). Do praxe byly návrhy zavedeny v prosinci 2002 Zákonem o občanství, imigraci a azylu (*Nationality, Immigration and Asylum Act*), na který o tři roky později navázal pětiletý plán Kontrola našich hranic: Nechat migraci pracovat pro Británii (*Controlling our Bordes: Making Migration work for Britain*), jenž pokračoval v nastavené linii přijímání pouze vysoce kvalifikovaných imigrantů.⁶⁰

Na konci roku 2007 byl odsouhlasen zatím poslední zákon a to Zákon o hranicích (*UK Borders Act*), který nově udává povinnost pro občany mimo EU mít

⁵⁷ Zákon nastavil, že britská národnost měla pod sebou několik národností. V současné době existuje pod britskou národností 6 různých občanství. Každý, kdo má britskou národnost, může obdržet britský pas (existuje 6 druhů pasů). Jen ti s pasem „*british citizenship*“ ale mohou bez omezení žít a pracovat ve Spojeném království. Je možné mít dvě národnosti i dvojí občanství.
<http://www.bia.homeoffice.gov.uk/britishcitizenship/aboutcitizenship>, 9.4.2008

⁵⁸ Pro upřesnění: v roce 1996 vychází zákon *Asylum and Immigration Act*; o tři roky později *Asylum and Immigration Act*; v roce 2002 pak *Asylum Act*; v roce 2004 *Asylum and Immigration Act*; *Immigration, Asylum and Nationality Act 2006*.

⁵⁹ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 11

⁶⁰ Jedním z programů umožňující snadnou imigraci vysoce kvalifikovaných pracovníků je *Highly Skilled Migrant Programme* s bodovým systémem – tento program inspiroval i francouzskou stranu. V roce 2005 bylo tímto programem akceptováno na 17 600 uchazečů. OECD. *From Immigration to Integration: Local solutions to a global challenge*. Paris: OECD Publishing, 2006, ISBN 92-64-02895-1, str. 290

dokumenty s biometrickými informacemi.⁶¹ Pro zjednodušení kontroly přistěhovalců vznikl 1.4. 2008 pod *Home Office* (Ministerstvo vnitra) speciální orgán *UK Border Agency*.⁶²

Za účelem lepší kontroly přistěhovalců a jasnější srozumitelnosti britského systému byl v únoru 2008 představen nový program - Systém založený na bodech (*Points-Based System - PBS*).⁶³ Program je rozdělen do pěti podskupin, fakticky kombinuje a dává dohromady 80 existujících podprogramů a je zaměřený jen pro občany zemí mimo EU. Skupina jedna nahrazuje program zaměřený na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu (*Highly Skilled Migrant Programme - HSMP*), druhá je pro méně kvalifikované pracovníky (platnost od konce 2008), třetí je určena pro nekvalifikovanou pracovní sílu (nenabyla platnost, protože britská vláda dává přednost levné pracovní síle z nových členských zemí EU), čtvrtá skupina je určena studentům a pátá sportovcům a umělcům.⁶⁴

Velká Británie zároveň změnila svůj přístup k občanským průkazům, které do této doby nikdy, kromě krátkého období během první a druhé světové války, neměla. Od letošního roku začala vydávat občanské průkazy čerstvě naturalizovaným přistěhovalcům a od roku 2009 i britským občanům.⁶⁵

Současná britská imigrační politika je velmi podobná francouzské a kopíruje všeobecný trend. Platí zde jak *ius soli*, tak *ius sanguinis*. Cizinec může naturalizací obdržet britské občanství, stejně jako ve Francii, po 5 letech legálního pobytu.⁶⁶ V případě smíšeného manželství po 3 letech života na území Spojeného království. Cizinec musí zároveň prokázat znalost anglického jazyka (popř. velštiny, skotské gaelštiny), dále reálií Spojeného království a účastnit se slavnostní ceremonie předávání občanství a složit přísahu královně.

⁶¹ http://www.opsi.gov.uk/si/si2008/uksi_20080099_en_1, 15.4.2008

⁶² Více informací na <http://ukba.homeoffice.gov.uk/>, 5.5.2008

⁶³ <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/managingborders/managingmigration/apointsbasedsystem/>, staženo 20.4.2008

⁶⁴ OECD. *From Immigration to Integration: Local solutions to a global challenge*. Paris: OECD Publishing, 2006, ISBN 92-64-02895-1, str. 290

⁶⁵ <http://ind.homeoffice.gov.uk/sitecontent/newsarticles/identityschemeplan>, 10.4.2008

⁶⁶ podrobnější informace na :

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/britishcitizenship/informationleaflets/bnchapters/bn7.pdf?view=Binary>, 29.4.2008

3. Integrační politiky

Tato kapitola je zaměřená na teoretický přístup k integraci a jejím smyslem je napomoci k pochopení složitosti integračních politik. V první podkapitole rozdělím integraci na tři druhy - integraci kulturní, integraci sociálně-ekonomickou a integraci občansko-politickou. Tento teoretický přístup k integraci později použiji při hodnocení úspěšnosti obou zkoumaných integračních politik Francie a Velké Británie a to v kapitole 4.4. a 5.4. V druhé podkapitole se zmíním o ideologickým vývoji (synchronním a diachronním) integračních politik. Podkapitola třetí bude věnována stručnému nastínění několika faktorů ovlivňujících současnou integraci přistěhovalců do společnosti.

3.1. Typologie integrací

Při studiu typologií integrací vycházím zvláště z publikací *Politická teorie multikulturalismu* od Pavla Barši a *Nationalism and National integration* od Anthonyho Birche, přičemž základní strukturu typů integrací přejímám od Pavla Barši, který odlišuje integraci kulturní, integraci sociálně-ekonomickou a integraci občansko-politickou.⁶⁷

Integrace kulturní může nabýt několika variant – asimilaci, *melting pot*, kulturní pluralismus (jehož vyšší stupeň je multikulturalismus) a kulturní segregaci.⁶⁸ Integrace kulturní v podobě úplné asimilace vede k rozpuštění menšiny ve většinové společnosti bez zachování jejich vlastní kultury. V *melting pot* dochází sice k rozpuštění menšin ve společnosti, ale zároveň i k obohacení většinové společnosti.⁶⁹ Kulturně pluralistická koncepce zanechává menšinám kulturní odlišnost při koexistenci s jinými kulturami, ale vyžaduje úplnou sociálně-ekonomickou a občansko-politickou integraci.⁷⁰

⁶⁷ Anthonyho Birch klasifikoval roku 1989 tři typy integrací. Integraci sociální, ekonomickou a politickou. Baršovu kulturní integraci nazývá integrací sociální, ale fakticky se jedná o totéž. BIRCH, Anthony. *Nationalism and National Integration*. London: Hyman, 1989, ISBN 0-04-320180-6, str. 51

⁶⁸ Kulturní segregaci neřadí Barša jako jednu z možností integrace, jelikož integrace je, dle jeho slov, již odmítnutí segregace. Nicméně já jí sem přidávám, jelikož vnímám a pracuji s integrací v jejím nejširším slova smyslu, čili ji chápu jako politiku a nadhodnotu odlišných typů integrací. Například Rainer Baubock, o které se zmiňuje ve své knize Pavel Barša, vidí kulturní segregaci jako negativní výústění politiky asimilace.

⁶⁹ Dříve byl *melting pot* chápán jako jídlo, které ochutíte solí (menšinami). Jídlo změní chuť, sůl se rozpustí (tj. společnost se obohatí/změní, ale menšiny splynou). V současné době se dává přednost rajské omáčky se zrníčky rajčat (rajská omáčka, do které se přidají další rajčata, jejichž zrníčka se nerozpustí), tj. menšiny se nerozpustí úplně (jsou stále patrné), nicméně společnost se obohatí. Existence *melting potu*, zvláště ve Spojených státech, je nyní popírána.

⁷⁰ Tato varianta je v současné době považována za neoptimálnější.

Multikulturalismu pak představuje kulturně-skupinovou integraci, která, jak později ukáží, vede k nedostatečné sociálně-ekonomické a občansko-politické integraci, protože se od něj poslední dobou ustupuje.⁷¹ Kulturní segregace značí naprostou segregaci.

Integrace sociálně-ekonomická může být buď úplná sociálně-ekonomická integrace, částečná nebo může jít o sociálně-ekonomickou segregaci.⁷² Z toho logicky vyplývá, že úplná sociálně-ekonomická integrace nastane v případě, kdy nejsme schopni rozeznat jakoukoliv sociálně-ekonomickou segregaci na základě etnicko-kulturního původu. Částečná sociálně-ekonomická integrace se vyznačuje zhoršenými podmínkami na úspěch ve společnosti ve srovnání s lépe začleněnými skupinami. O sociálně-ekonomické segregaci můžeme hovořit v případě, že menšina nemá žádné zástupce ve vyšších sociálních a ekonomických kategoriích. Takováto segregace může vzniknout například střetem předindustriální společnosti se společností industriální, kdy podpora kulturní diverzity vede de facto k sociálně-ekonomické segregaci.⁷³

Integraci politicko-občanskou lze rozdělit na asimilaci, akomodaci, politickou segregaci menšin či na etnický konflikt.⁷⁴ Politicko-občanská asimilace má pozitivní efekt, jelikož etnická příslušnost nehraje roli při vybírání kandidátů na úřednické či politické funkce. Akomodací v tomto kontextu se rozumí bránění diskriminace na oficiální úrovni, aby se předešlo či překonalo nebezpečí politicko-občanské segregace. Politická segregace menšin je záměrná segregace menšin od většinové společnosti.⁷⁵ Etnický konflikt je pak nejzářší stupeň nerespektování menšin na všech úrovních.

Pro dosažení optimální integrace všech tří typů je důležité, aby se stát maximálně snažil o podporu při jejich prosazování. Pro hladkou a pozitivní kulturní integraci by měl tedy podporovat rovné uznání a ochranu kultur, při sociálně-ekonomické integraci rovnost příležitostí a při občansko-politické integraci rovnost práv a participace.⁷⁶

⁷¹ Typickým příkladem tohoto modelu je do konce 90.let Velká Británie.

⁷² Barša opět neřadí sociálně-ekonomickou segregaci mezi typy integrace a to z důvodu vysvětleného v poznámce výše.

⁷³ Například střet indiánů a „bílých“ kolonizátorů v Severní Americe. BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999, ISBN 80-85959-47-X, str. 235

⁷⁴ Poslední dvě - politickou segregaci menšin a etnický konflikt definoval Birche, na kterého Barša odkazuje.

⁷⁵ Jako příklad se většinou uvádí apartheid v Jihoafrické republice.

⁷⁶ BIRCH, Anthony. *Nationalism and National Integration*. London: Hyman, 1989, ISBN 0-04-320180-6, str. 53

3.2. Ideologický vývoj integračních politik

Při psaní a formulování této části práce vycházím zvláště z knihy Andrey a Pavla Baršových *Přistěhovalectví a liberální stát* a studie Pavla Barši *Politická teorie multikulturalismu*.

Zkoumat vývoj integračních politik lze synchronně, různé modely fungují současně, či diachronně, tj. na časové ose. Nejdříve se budu věnovat přístupu diachronnímu, tj. historickému vývoji integračních politik jako takových.

Přistěhovalecké politiky se systematicky začaly vyvíjet od konce 19. století. V této době převládal kurz asimilacionismu. Přistěhovalci si museli vybrat mezi tím zda se stát právoplatným občanem daného národa a vzdát se veškerých původních kulturních a politických rysů nebo si je uchovat a nikdy nedosáhnout úspěchu v nové většinové společnosti. Po hrůzách druhé světové války, ve které se ve své zrudné podobě projevil kulturní asimilacionismus a rasismus, došlo k zásadnímu obratu v chápání homogenního národa v západním světě. Šedesátá léta přinesla rozštěpení jednotného národa na různé odlišné subkultury, od této chvíle již nebylo možné po přistěhovalcích chtít asimilaci do společnosti, jelikož nebylo jasné do jaké společnosti. Dokonce i samotné slovo asimilacionismus dostalo v tomto období negativní konotaci a bylo vyměněno za slovo integrace.

Integrační politika založená na asimilacionismu se tedy mění v multikulturalismus. Dochází k respektování práv každé skupiny a tím i k ochraně jejich hodnot a životního stylu, ale jen do té míry, než poruší základní práva společnosti (například mnohoženství). Od integrace jedince dochází k integraci skupin.⁷⁷ Jenže tento postup se rovněž ukázal jako lichý, jelikož neumožňoval sociálně-politickou a občansko-politickou integraci jedinců do většinové společnosti, naopak způsoboval jejich segregaci. Současným trendem je odklon od multikulturalismu v podobě integrace skupin k občansko-politické integraci jednotlivců, tj. dochází k integraci jednotlivců, aniž by jím byl vnucován jediný životní způsob.

Zmíněnému vývoji integračních politik ale neodpovídají modely integrace přistěhovalců vytvořené v Německu a ve Francii.⁷⁸ Integrační politiky vzniklé v západní

⁷⁷ K vytvoření skupin dochází naprosto neúmyslně. Při prosazování protidiskriminačních zákonů bylo nutné pojmenovat diskriminované na základě jejich etnicity, náboženství, fyzického postižení aj. proto hovoříme o integraci skupin, jelikož je snaha integrovat celou skupiny na základě nějakého znevýhodnění do společnosti.

⁷⁸ Francie i Německo samozřejmě vnímaly a reflektovaly ideologické proudy v integračním diskurzu, ale nakonec neimplementovaly multikulturalismus v takové podobě jak to udělala například Velká

Evropě můžeme v období od 60.let 20. století rozdělit do tří základních modelů integrace. Modelu tzv. etnicko-exklusivního v Německu, tzv. asimilačního modelu ve Francii a tzv. multikulturního modelu ve Velká Británie.⁷⁹ Tyto odlišné modely platily až do konce 90.let. Nyní se všechny zmíněné státy snaží najít účinnější řešení integrace cizinců do společnosti, čímž se jejich modely více přibližují.

Záměrnou integrační politiku států můžeme pozorovat od 60. a 70. let.

3.3. Faktory ovlivňující integraci přistěhovalců

Integrace přistěhovalců je nesmírně komplexní problém, přímo multidisciplinární. Zasahuje do mnoha vědeckých disciplín a to do sociologie, psychologie, ekonomie, politologie, antropologie, historie aj.

Na tomto místě se pozastavím nad několika faktory, které ovlivňují dnešní integraci přistěhovalců.

Jednak je to rozdílný antropologicko-kulturní vzorec příchozích skupin od skupin domácích. V 19. a 20.století byla migrace více lokálního rázu, čili i příchozí skupiny byly nositelkami podobného antropologicko-kulturního vzorce.⁸⁰ Emmanuel Todd ve své knize⁸¹ poznamenává, že nekompatibilita francouzského antropologického systému se systémem magrebským nebrání k začlenění Magrebinců do společnosti, ale tím, že se do ní začleňovat začnou, tak způsobí destrukci vlastního kulturního vzorce a chaos identity. Naopak podle André Siegfrieda, kterého cituje Gérard Noiriel ve své knize⁸², je integrace skupin se značnou „kulturní vzdáleností“ (*distance culturelle*) naprosto nemožná. Já se domnívám, že postupná a pomalá integrace proveditelná je.

Dalším faktorem ovlivňujícím integraci je současný, nejen technologicky, globalizovaný svět. Příležitosti, jež globalizace nabízí, jsou enormní. Technologický rozvoj (internet, zrychlení dopravy, dostupnost informací) „umožňuje udržování partikulárních identit i ve výrazně kulturně nepřátelských kontextech a při dlouhodobém

Británie. Ve Francii sice došlo ke krátkému odklonu k multikulturalismu v 80.letech po vítězství Mitteranda, ale to trvalo pouze několik málo let.

⁷⁹ V etnicko-exklusivním modelu je národní identita založená na etnicko-kulturním základu a národnost vychází z principu *ius sanguinis*. Barša uvádí jako příklad Židovský stát a Německo. BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999, ISBN 80-85959-47-X, str. 248

⁸⁰ Francie - okolní evropské státy, Velká Británie - obdobně.

⁸¹ TODD, Emmanuel. *Le destin des immigrés: Assimilation et ségrégation dans les démocraties occidentales*. Paris: Le Seuil, 1994, ISBN 2-02-017304-2, str. 389-390

⁸² NOIRIEL, Gérard. *Population, immigration et identité nationale en France XIXe-XXe siècles*. Paris: Hachette, 1992, ISBN 2-01-016677-9, str. 175

územním odloučení“.⁸³ Tj. usnadňuje udržení kontaktu se zemí původu a vede k vytvoření transnacionální identity.

Třetím faktorem je vnitřní pluralismus přijímacích zemí, který je způsoben problematikou postmoderního člověka a potažmo společnosti, což vede k rozštěpení národní identity přijímacích zemí. Pokud společnost v dané zemi nemá jasně definovanou identitu, může se do ní přistěhovalec jen velmi těžko zapojit.⁸⁴

Stigma barvy pleti je rovněž důležitý prvek bránící hladké integraci. Jak Phillipe Bernard poznamenává, Poláci si v meziválečném období změnili jména a nyní je nemožné je fakticky rozeznat, na rozdíl od Magrebinců, kterým by ani změna jmén nepomohla.⁸⁵

Zvláště u kultur, které nemají nukleární typ rodiny (otec, matka, dítě), vzniká tzv. *Family and friends effect* (efekt založený na rodině a přátelích), kdy se rodiny imigrantů koncentrují na stejném území, jelikož jsou zvyklé na početné a rozvětvené rodiny, a vzhledem k tomu, že si v podobné komunitě vystačí, tak ani nemají zájem se integrovat do většinové společnosti. Zároveň pokud do země přijede další příbuzný-imigrant, okamžitě se usadí tam, kde má přátele nebo rodinu.⁸⁶

⁸³ Barša, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 1999, ISBN 80-85959-47-X, str. 233

⁸⁴ Tomuto bodu se věnuje mnoho britských studií vydaných po teroristických útocích na Londýn. Jsem toho názoru, že problém nejasné národní identity se stane markantním během několika málo let i v České republice.

⁸⁵ BERNARD, Philippe. *Immigration: le défi mondial*. Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2002, ISBN 2-07-041527-9, str. 90

⁸⁶ MASSEY, S. Douglas; ARANGO, Joaquín; HUGO, Graeme; KOUAOUCI, Ali; PELLEGRINO, Adela; TAYLOR, J. Edward. *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. New York, 2005, ISBN 0-19-928276-5, str. 280

4. Případová studie - Francie

V této čtvrté kapitole se budu věnovat studii francouzské integrační politiky. Nejdříve podám informace o přistěhovalcích ve Francii, o jejich počtu a geografickém rozmístění. Dále nastíním základy francouzské národní identity a na ní založený přístup k přistěhovalcům. V podkapitole 4.3. podrobím studii vývoj francouzské integrační politiky a neposlední řadě se v části 4.4. pokusím zhodnotit francouzskou integrační politiku v praxi.

4.1. Přistěhovalci ve Francii

4.1.1. Definice *immigré*

Definice *immigré*⁸⁷ platná od roku 1992 a adoptována Vysokou radou pro Integraci uvádí, že přistěhovalcem je každý člověk pobývajícím na francouzském území a narozený v zahraničí a to i přesto, že v průběhu svého života nabyt francouzskou národností/občanství.⁸⁸

4.1.2. Počet přistěhovalců

V roce 2005 žilo ve Francii 60 825 miliónů obyvatel.⁸⁹ Z toho 8,1 % (4 926 000) přistěhovalců. 3,2 % (2 miliony) již obdrželo francouzské občanství, 4,9 % (3 miliony) stále ne, tj. mají pobytové karty, a pak jsou tu cizinci narození ve Francii (0,9 %, tj. 0,6 milionu, z celkového počtu obyvatel).⁹⁰ 677 tisíc imigrantů pocházelo z Alžírsko, 619 tisíc z Maroka a 565 tisíc z Portugalska.⁹¹

Podle statistik o udělení povolení k pobytu přišlo na území Francie v roce 2005 z různých důvodů na 134 800 přistěhovalců.⁹² Z toho 24,6 tisíc Alžířanů; 20 tisíc Maročanů; 8,8 tisíc Turků; 7,9 tisíc Tunisánů; 4,2 tisíc Kamerunů atd.⁹³

⁸⁷ Přesná definice na : http://www.insee.fr/fr/nom_def_met/definitions/html/immigre.htm, 17.4.2008

⁸⁸ Ve francouzském kontextu je národnost a občanství zcela to samé, přičemž od roku 1973 je dovoleno si ponechat původní národnost/občanství, tj. mít dvě národnosti/občanství.

⁸⁹ http://www.insee.fr/fr/ffc/chifcle_fiche.asp?ref_id=NATTEF02131&tab_id=339, 17.4.2008

⁹⁰ RÉGNARD, Corinne. *Rapport Annuel de la direction de la population et des migrations*. Paris: Direction de la population et des migrations, 2006, ISBN 978-2-11-206456-1, str. 9

⁹¹ <http://dx.doi.org/10.1787/017353750802> (statistiky OECD), 17.4.2008

⁹² <http://dx.doi.org/10.1787/015518260417> (statistiky OECD), 17.4.2008

⁹³ více informací na <http://dx.doi.org/10.1787/016333475528> (statistiky OECD), 17.4.2008

61,7 % přistěhovalců přichází za účelem slučování rodin, což je nejvíce ze všech zemí OECD. Dále přibližně 13,5% z pracovních důvodů, 8,2% z důvodů humanitárních a 16,6 % z jiných dále neurčených důvodů.⁹⁴

Vzhledem k nezákonnosti sběru údajů o etnickém a rasovém původu obyvatel (podle zákona z roku 1881) je velmi obtížné odhadnout, kolik Francouzů se zahraničními kořeny v současné době žije na území metropolitní Francie.⁹⁵ Například Petr Janyška ve svém článku hovoří o 25 procentním zastoupení přistěhovalců první až třetí generace, přičemž se odvolává na vícero (blíže nespecifikovaných) seriózních zdrojů.⁹⁶ Podle Ulrike Schuerkens minimálně každý pátý Francouz má alespoň jednoho prarodiče-přistěhovalce.⁹⁷

4.1.3. Geografická determinace

Jedním z determinantů v životě člověka je lokalita jeho bydliště. Přistěhovalci po příchodu do nové země mají zcela logicky zájem o co nejlevnější ubytování v méně lukrativních oblastech. Ve Francii se často jedná o předměstí (*banlieues*) v okolí velkoměst. Nejpopulárnějším typem jednoduchého bydlení je „ubytování s dotovaným nájemným“ tzv. HLM (*habitation à loyer modéré*), které vzniklo v oblastech „prioritně určených k urbanizaci“ tzv. ZUP (*zone à urbaniser en priorité*). Nejmohutnější byla výstavba na konci 60. a počátku 70.let.

Banlieues jsou spojené s vysokou dlouhotrvající nezaměstnaností, špatnou infrastrukturou, chudobou, nefungujícími rodinami, neúspěchy ve škole, delikventním až patologickým chováním, násilím, kriminalitou, absencí participace v lokálních institucích, slabou sociální integrací s autochtonním obyvatelstvem, kdy naopak dochází ke sdružení podobných skupin (etnicky, nábožensky, rasově atd..) proti většinové společnosti, o které má menšina pocit, že je „proti nim“. V „ghetech“ pak dochází k

⁹⁴ OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 37

⁹⁵ Nemožnost sběru dat je způsobená tradicí ve víru v „jediný a nedělitelný národ“. Jediným možným způsobem je tzv. *demografický deficit* (přímý a nepřímý).

⁹⁶ JANYŠKA, Petr. Nemáte nás rádi, bude vás to bolet. *Dějiny a současnost*. 2006. vol.26, no. 3, s.26

⁹⁷ SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008; stejný názor zastává i TRIBALAT, Michèle et al. *Cents ans d'immigration, étrangers d'hier français d'aujourd'hui*. Paris: Éditions de l'INED, 1991, ISBN 2-7332-0131-X, str. 65

potření rozdílu mezi veřejnou a soukromou sférou, rozdělení tolik podstatného pro francouzský stát.⁹⁸

V současné době (statistika z roku 1999) existuje na území Francie 28,7 milionů bytových jednotek, z kterých je 4,1 milionů sociálních bytů HLM a to jak v soukromém, tak státním vlastnictví, kde žije kolem 10 milionů obyvatel.⁹⁹ Z nich 17,5 % přistěhovalců. Vzhledem k problematičnosti sběru statistických dat o původu Francouzů narozených ve Francii (viz výše) není možné odhadnout, kolik přistěhovalců tzv. druhé a třetí generace žije v HLM.¹⁰⁰ Ale předpokládá se, že je to většina.

Celé dvě třetiny přistěhovalců žijí v aglomeraci měst nad 100 tisíc obyvatel. V průměru 37,5 % v okolí Paříže (Ile-de-France), 13 % v Provence-Alpes-Côte d'Azur a 11 % v Rhône-Alpes.¹⁰¹

4.2. Francouzská národní identita a přístup k přistěhovalcům

Francouzská národní identita se odvíjí od Velké francouzské revoluce, která zavedla do praxe hesla „rovnost, svoboda, bratrství“ a víru v „jediný a nedělitelný národ“.¹⁰² Tyto principy logicky vedly k vytvoření asimilacionistického modelu integrace přistěhovalců skládajícího se z kulturní asimilace a politicko-občanské asimilace. Pro úplné začlenění do společnosti nestačila pouze politicko-občanská asimilace, ale byla zapotřebí i úplná asimilace kulturní. K vytvoření homogenního francouzského národa byly využity veřejné instituce - školy, armáda a odbory. Ty vštěpovaly přichozím francouzské hodnoty, identitu a světonázor vůbec. Nešlo o integraci skupin, jak to bylo v britském případě, ale o integraci jedinců. Politika byla úspěšně praktikována na přistěhovalce z první i druhé imigrační vlny, jelikož byli nositelé podobného kulturního vzorce jako Francouzi. Ve třetí vlně imigrace ale asimilacionistický přístup narazil na zcela jiné přistěhovalce s odlišnou kulturou a jiným

⁹⁸ LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X, str. 245

⁹⁹ http://www.hci.gouv.fr/IMG/pdf/Avis_logement_immigres.pdf, str. 13-17, 15.4.2008

¹⁰⁰ WEBER, Serge. *Nouvelle Europe, Nouvelles migrations: Frontières, intégration, mondialisation*. S předmluvou Catherine Wihtol de Wenden, Paris: Le Félin, 2007, ISBN 978-2-86645-641-2, str. 102

¹⁰¹ http://www.hci.gouv.fr/IMG/pdf/Avis_logement_immigres.pdf, str. 13-17, 15.4.2008

¹⁰² Kořeny současného přístupu k přistěhovalcům pramení z dob koloniálních a způsobu vedení koloniální politiky (centralizovaný přístup - Francie; určitá míra svobody - Velká Británie). LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X, str. 129-130

antropologickým vzorcem, u kterých úplná asimilace (občansko-politická, sociálně-ekonomická a kulturní), dle mého názoru, není alespoň v blízké době možná.

Důležitým faktorem ve francouzské integrační politice je náboženská sekularizace, která proběhla vypovězením konkordátu s Římem roku 1905. Na rozdíl od Británie je ve Francii striktně oddělen stát i se svými institucemi od církve, doktrínou *laïcité*. Stát se nevměšuje do církevních záležitostí a naopak. Neexistuje státní finanční podpora církvím apod.

4.3. Historický vývoj francouzské integrační politiky

Počátky francouzské integrační politiky, jak již bylo zmíněno, lze nalézt ve třetí republice (1870-1940), jež obnovila víru v „jediný a nedělitelný národ“ z dob Velké francouzské revoluce a zavedla princip asimilacionismu, skládajícího se z kulturní a politicko-občanské asimilace.

Ve světě se historický vývoj integračních politik, v reakci na 2.světovou válku a na situaci ve Spojených státech, vyvinul v 60.letech z asimilacionismu na multikulturalismus. V současnosti jsou snahy o úplnou občansko-politickou a sociálně-ekonomickou integraci. Francie se ale svým zakořeněným asimilacionismem vymyká tomuto schématu, je pravdou, že došlo i zde v 80.letech k mírnému příklonu k multikulturalismu pod heslem *le droit à la différence*¹⁰³, jednalo se ale spíše o politickou rétoriku, která neměla významný praktický dopad.

Francouzská vláda se *de iure* politikou začlenění přistěhovalců do společnosti velmi dlouho nezabývala, prakticky až do konce 50.let. Změna nastala v momentě, kdy si veřejnost uvědomila zhoršující se situaci přistěhovalců v oblasti bydlení a kvality života.¹⁰⁴ Nejprve byla v roce 1957 založena Národní společnost pro alžírské pracovníky pro pomoc v otázce bydlení (*La société nationale de construction pour les travailleurs algériens - Sonacotra*) a roku 1959 byl vytvořen Fond sociální podpory pro muslimské pracovníky a jejich rodiny z Alžírsku v metropolitní Francii (*Fonds d'Action sociale pour les travailleurs musulmans d'Algérie en métropole et pour leur famille -*

¹⁰³ Právo na odlišnost. Jednalo se o období Mitterandova prezidentství.

¹⁰⁴ Francouzská literatura používá pro popsání typu ubytování přistěhovalců této doby „*bidonvilles*“, což v překladu znamená slumy.

FAS)¹⁰⁵. Obě organizace nabídly své služby všem zahraničním pracovníkům v roce 1962, resp. 1964.¹⁰⁶

Léta 70. byla, v důsledku ekonomické krize, ve znamení uzavření hranic a snahy o omezení počtu stávajících přistěhovalců.¹⁰⁷ Roku 1973 dala vláda vzniknout tzv. národní síti přivítání, která dohromady se sociální službou pro pomoc emigrantům (*Service social d'aide aux emigrants-SSAE*)¹⁰⁸ nabízela asistenci při vyhledání informací, vyřizování dokladů (i v jazycích imigrantů) a běžných úkonech. V oblasti ubytování vznikla Národní komise pro ubytování imigrantů (*Commission nationale pour le logement des immigrés - CNLI*). Výuka mateřských jazyků pro děti měla ve Francii tradici od dvacátých let a v 70. letech nadále pokračovala. Ale ne proto, aby prezentovala kulturní pluralismus, nýbrž protože stále počítala s návratem přistěhovalců do zemí původu.¹⁰⁹ Na druhou stranu vznikla i centra školení a integrace pro děti imigrantů (*Centres de formation et d'intégration pour les enfants de migrants - CEFISEM*). Společenský diskurz v otázce integrace tohoto období názorně vysvětluje následující citace. „Máme dvě možnosti: politiku asimilace, která vede k trvalému přistěhovalectví nebo politiku uznání kulturní diversity, která je spojená s imigrací krátkodobou a návratem přistěhovalců do zemí původu“.¹¹⁰

Po vítězství Mitteranda v prezidentských volbách roku 1981 začalo být přistěhovalectví chápáno za trvalé a přistěhovalcům bylo uznáno „právo zůstat“.¹¹¹ Období se vyznačovalo heslem *le droit à la différence* (právo na odlišnost) a integrační politika se dostala do popředí. Ještě téhož roku 1981 byl odsouhlasen zákon, jenž umožnil přistěhovalcům zakládat asociace.¹¹² Dále bylo plošně zlegalizováno na 130 tisíc „*sans papiers*“, založeny regionální komise pro integraci přistěhovalců (*Commissions régionales pour l'intégration des populations immigrées - CRIPI*) a zájem se obrátil i směrem ke školství. Neefektivita školského systému integrace dětí

¹⁰⁵ Po reformě z roku 1982 se FAS stal základním instrumentem politiky integrace přistěhovalců. V roce 2001 byl změněn na *FASILD*.

¹⁰⁶ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 87-88

¹⁰⁷ Mezi léty 1977-1987 se vrátilo do mateřských zemí na 190 611 přistěhovalců. LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 91

¹⁰⁸ Organizace existuje již od roku 1932.

¹⁰⁹ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 89

¹¹⁰ KHELLIL, Mohand. *L'intégration des Magrébins en France*, 1re éd. Paris: Presses Universitaires de France, 1991, ISBN 2-13-043548-3, str. 40

¹¹¹ Z oficiálního filmu o historii imigrace na stránkách Muzea přistěhovalectví. <http://www.histoire-immigration.fr/16.4.2008>

přistěhovalců ze 70.let vedla k zavedení prioritních zón vzdělání (*zones d'éducation prioritaires - ZEP*).¹¹³ Vznikla agentura pro rozvoj mezikulturních vztahů (*Agence pour le développement des relations interculturelles - ADRI*), dále byly podporovány různé „mezikulturní týdny“, interkulturní festivaly a zdůrazněna regionální role integrace imigrantů.¹¹⁴

V roce 1985 vyhlásila Georgina Dufoix, ministryně sociálních věcí a národní solidarity, plán „žít pospolu s našimi odlišnostmi“ (*vivre ensemble avec nos différences*), což mělo vést k *France mosaïque* nebo *France plurielle*,¹¹⁵ která by již více nepotírala a neničila přínosnost soužití několika kultur společně. Slovo asimilace bylo kvůli své negativní koloraci vyměněno za *insertion*.¹¹⁶

Po uzavření hranic roku 1974 se změnila demografická skladba, myšlení a životní priority imigrantů.¹¹⁷ Po příchodu rodin se imigrace feminizovala, přistěhovalci začali mít zájem o dění ve státě, přibýlo stávek a snah o získání práv (politických a ekonomických). Významnější stávky se uskutečnily již v letech sedmdesátých, avšak léta osmdesátá jsou v tomto ohledu podstatnější. Roku 1983 se konala první celofrancouzská manifestace Pochod *beurs* „*Marche des beurs*“ proti rasismu, která usilovala o znovuzavedení pobytové karty na deset let a o právo volit pro přistěhovalce.¹¹⁸ V Paříži se pochod (kolem 60 tisíc osob) sešel s prezidentem Mitterandem, který o rok později uznal a uzákonil možnost získat kartu na deset let. Ve stejném roce byla založena Harlem Désirem organizace *SOS Racisme*, která pod heslem „nedotýkej se mého kámoše“ (*Touche pas mon pote*) bojuje proti diskriminaci a rasismu.¹¹⁹ Organizace je podporována francouzskou vládou.¹²⁰

Se silicím vlivem imigrantů sílily i protipřistěhovalcké nálady. Osmdesátá léta byla rovněž ve znamení zvýšení preferencí extremistické pravice Národní Fronty (*Front*

¹¹² Zákon je chápán za klíčový v uznávání práv přistěhovalcům.

¹¹³ ZEP stále existují a jejich hlavním úkolem je finanční podpora škol ve znevýhodněných oblastech.

¹¹⁴ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 104

¹¹⁵ Mozaikové Francii, pluralitní Francii

¹¹⁶ WEIL, Patrick: *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*. Paris: Le Seuil et La république des Idées, 2005, ISBN 2-02-069377-1, str. 47

¹¹⁷ Typické vlastnosti ekonomického imigranta jedince jsou: touha si vydělat co největší obnos peněz, které posléze posílá domů či šetří.

¹¹⁸ *les beurs* je pojmenování příslušníků druhé generace přistěhovalců z Magrebu, kteří se tak sami začali nazývat. Ve verlanu *le beur* signifikuje arab/ a-ra-beu => beu-ra-a. Pochod vedl z Marsailles až do Paříže.

¹¹⁹ Organizace stále funguje. <http://www.sos-racisme.org/>, 1.4.2008

¹²⁰ SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008, str. 35

national) v čele s Jean-Marie Le Penem.¹²¹ Přistěhovalci jím byli označeni za skupinu neschopnou začlenit se do francouzské společnosti.¹²²

Snaha o reformu francouzského modelu nebyla úspěšná a francouzská společnost se čím dál více štěpila na malé subkultury. Pro boj s „etnizací“ Francie byl roku 1989 ustanoven Mezirezortní výbor pro integraci (*Comité interministériel à l'intégration - CII*), který měl za úkol řídit směr francouzské integrační politiky, poradní orgán vlády a prezidenta Vysoká rada pro integraci (*Haut conseil à l'intégration*).

Na podzim roku 1989 se městečko Creil stalo svědkem vypuknutí tzv. „šátkové aféry“, při které byly tři dívky vyloučeny ze školy, jelikož si odmítly při vyučování sundat muslimský šátek. Ministr školství Lionel Jospin se k celé vyjádřil v tom smyslu, že je to záležitost každé školy a ta se má rozhodnout případ od případu.

V roce 1993 byl uveden v platnost tzv. Program přijetí a integrace, ale byl velmi nepropracovaný, což se ukázalo na jeho neefektivitě. V roce 1995 byly Ozbrojenou islámskou skupinou spácháno několik teroristických útoků ve větších městech Francie.¹²³

Od roku 2000 se francouzská integrační politika opět stáčí k úplné politicko-občanské asimilaci, ale na rozdíl od asimilace 19.století netrvá na kompletní kulturní asimilaci.¹²⁴ Pozorovatelné je to například v přístupu k tzv. šátkové aféře, která se po 14-ti letech opět probudila. Tentokrát bylo postavení francouzské společnosti jednotné a náboženské symboly byly na jaře 2004 na druhém stupni státních základních škol a gymnáziích zakázány a to Zákonem o laïcité (*Loi sur la laïcité*).

V roce 2003 se po třinácti letech znovu sešel Mezirezortní výbor pro integraci a navrhl nový integrační plán ministerstva práce a sociálních věcí, který vyústil v již zmíněný Sarkozyho zákon z listopadu 2003. Ten explicitně stanovil nutnost dobré znalosti francouzštiny a francouzských hodnot a reálií pro získání povolení k trvalému pobytu na deset let. Každý žadatel dále musel vyjádřit úmysl se ve Francii natrvalo usadit a prokázat finanční zajištění. Platnost všech podmínek mohl přezkoumat starosta

¹²¹ Strana vznikla roku 1972. LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 91

¹²² WEIL, Patrick: *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*. Paris: Le Seuil et La république des Idées, 2005, ISBN 2-02-069377-1, str. 45

¹²³ Teroristické útoky byly vedeny Khaledem Kelkalem a měly přímou souvislost s občanskou válkou v Alžírsku (1992-1997)

obce, kde žadatel žil, a to na požádání státu. Přísnější přístup byl zaveden i v případě slučování rodin a uzavírání sňatků mezi francouzským občanem a cizincem. Například příbuzní, kteří přijeli do Francie pod hlavičkou slučování rodin, již nedostali automaticky trvalý pobyt, jak to bylo dříve, ale pouze povolení k pobytu na kratší dobu.¹²⁵ Zároveň člen rodiny žijící ve Francii měl povinnost prokázat dostatečné množství prostředků, které by stačily na pokrytí výloh příbuzných. Na druhou stranu ale zákon omezil možnost vyhoštění těch, kteří žijí ve Francii déle než 20 let či více než 10 let, pokud zde mají rodinu či pokud zde pobývají od svých 13 let.

V souvislosti s tímto zákonem byl reformován i tzv. Program přijetí a integrace z roku 1993, přičemž nově byla zavedena Smlouva o přijetí a integraci (*Contrat d'Accueil et d'Intégration - CAI*), kterou podepisuje příchozí se zástupcem státu (tj. prefektem). Každému, kdo smlouvu podepsal, byly zdarma nabídnuty kurzy francouzského jazyka a další kurzy zabývající se praktickým životem ve Francii. Absolvování programu usnadňuje získání trvalého pobytu na deset let. Z původně pilotního programu přijetí a integrace se v roce 2005 stal celostátní integrační program.¹²⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí (*Ministre de l'emploi, du travail et de la cohésion sociale*) založilo pod Vysokou radou pro integraci v roce 2004 pro zjednodušení sbírání dat Statistickou observatoř pro přistěhovalce a integraci (*Observatoire statistique de l'immigration et l'intégration-OSII*). O dva roky později byl ustanoven pod Vysokou radou pro integraci Institut imigračních a integračních studií (*Institut d'études sur l'immigration et l'intégration*). Vysoký úřad boje s diskriminací a pro rovnost (*Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité - HALDE*) spatřil světlo světa roku 2005.

¹²⁴ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2. světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 8

¹²⁵ Podle současného diskurzu, je slučování již existujících rodin chápáno jako jeden ze základních znaků integrace přistěhovalců (první generace) do autochtonní společnosti. Jak bylo nastíněno, pokud se k ekonomickému migrantovi přidá rodina, změní se jeho žebříček hodnot a začne navazovat bližší kontakt s domácím obyvatelstvem. Je důležité si uvědomit, že čím dříve rodina přijde, tím lépe pro společnost. (OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 110)

¹²⁶ Mezi léty 2005-2006 ho přijalo dobrovolně nad 90% nově příchozích (OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 109) Od 1.1.2007, na základě Sarkozyho zákona 2006, je smlouva povinná.

Jak bylo zmíněno dříve, v létě 2006 byl schválen druhý Sarkozyho zákon (*Loi relative à l'immigration et à l'intégration*¹²⁷), který mimo jiné reagoval na bouře na francouzských předměstích na podzim 2005.¹²⁸ V části, která se zabývá integrační politikou, je nově uzákoněna slavnostní ceremonie při udělování občanství. Dále je zde jasně stanoveno, že integrace již není považována za volbu přistěhovalce, kterou stát podporuje, ale za nutnost, kterou stát vymáhá. Z nepovinných integračních kurzů se stávají kurzy závazné pro každého a jejich nesplnění či odmítnutí může být příčinou neudělení povolení k trvalému pobytu. Na rozdíl od jiných zemí (Německo, Rakousko) jsou kurzy stále zdarma. Na kurzy občanské výchovy má dohlížet nová vládní Národní agentura pro migraci a přijetí cizinců (*Agence nationale de l'accueil des étrangers et des migrants - ANAEM*)¹²⁹. Zároveň dochází ke zrušení automatické legalizace imigrantů žijících na území Francie přes deset let. Dále je založena Národní agentura pro sociální soudržnost a rovnost příležitostí (*Agence nationale pour la cohésion sociale et l'égalité des chances - ANCSEC*), která má za úkol napomoci integraci přistěhovalců na lokální úrovni.¹³⁰

Do května 2007 byla kompetence v otázkách imigrace a integrace rozdělena mezi Ministerstvo vnitra a Ministerstvo sociálních věcí, což způsobovalo obtížnost při rozhodování a neefektivitu při řešení problémů. Pro usnadnění situace bylo založeno nové Ministerstvo imigrace, integrace, národní identity a rozvoje vzájemné solidarity (*Ministère de l'Immigration, de l'Intégration, de l'Identité nationale et du Développement solidaire*)¹³¹. Zatím poslední zákon o zvládnutí imigrace, integrace a azylu prošel parlamentem v listopadu 2007 (*Loi française du 20 novembre 2007 relative à la maîtrise de l'immigration, à l'intégration et à l'asile*). Zákon zavádí tolik diskutovaný test DNA pro prokázání příbuzenského vztahu při slučování rodin a modifikuje zmíněný zákon *CESADA* (Sarkozyho zákon z roku 2003, platnost 2005).

V říjnu 2007 bylo slavnostně otevřeno Museum přistěhovalectví.¹³² Projekt, který započal v roce 1990 Gérard Noiriel (jeden z největších odborníků na otázky

¹²⁷ <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000266495&dateTexte=6.5.2008>

¹²⁸ Bouře neměly náboženský podtext, spíše byly snahou upozornit na bídnou situaci imigrantů, která je způsobená zvláště nedostatečnou sociálně-ekonomickou integrací do společnosti.

¹²⁹ ANAEM na sebe vzala závazky *Office des migrations internationales* (více ve druhé kapitole studie), <http://www.anaem.social.fr/>, 14.4.2008

¹³⁰ <http://www.lacse.fr/dispatch.do>, 14.4.2008

¹³¹ <http://www.premier-ministre.gouv.fr/iminidco>, 15.4.2008

¹³² <http://www.histoire-immigration.fr/>, 14.4.2008

imigrace ve Francii). Později se připojili Philippe Bernard, Patrick Weil a Jacques Chirak, který vybudování muzea přislíbil.

4.4. Integrace přistěhovalců v praxi

Tato podkapitola studie je založena na teoretickém rozdělení integrací na integraci kulturní, sociálně-ekonomickou a politicko-občanskou (viz 3.1.). Důvodem k diferenciaci integrace je snadnější pochopení praktického dopadu integračních politik.

Definovat integraci první, druhé a třetí generace přistěhovalců ve Francii je nesmírně obtížné, a to zejména kvůli nelegálnosti sběru dat o etnickém původu, kdy druhá generace, a o to více generace třetí, splývá ve statistikách s většinovou společností.¹³³ V této podkapitole vycházím zejména ze statistik OECD, Vysoké rady pro integraci, INSEE a INED. Sčítání obyvatel probíhá ve Francii od roku 2004 ročně, předtím to bylo vždy po 8 až 9 letech. Statistiky zpracovává INSEE.

Zabránit diskriminaci je jedna z nejdůležitějších rolí státu. Francie byla svědkem tří základních zákonů proti diskriminaci, z roku 1881, 1972 a 2001 (rozšířen 2004 o penalizaci rasové diskriminace).¹³⁴ Zákon proti nepřímé diskriminaci z roku 2001 byl jako první zapsán do Zákoníku práce. V roce 2005 vznikl Vysoký úřad boje s diskriminací a pro rovnost (*Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité - HALDE*)¹³⁵.

Princip afirmativních akcí, čili pozitivní diskriminace, vůči etnickým minoritám není ve Francii uznáván a neexistuje.¹³⁶ Jedním z hlavních argumentů je ten, že by podobné nařízení odporovalo tradičním republikánským hodnotám. V posledních několika letech se ale vedou vášnivé debaty na toto téma, například Prezident Sarkozy

¹³³ Jednou z mála možností, jak dohledat druhou generaci, je komplikované dotazování na stát, v které byli narozeni jejich rodiče.

¹³⁴ <http://www.legislationline.org/?tid=218&jid=19&less=false>, 7.5.2008

¹³⁵ Úřad se zabývá stížnostmi o diskriminaci a informuje každého jedince o jeho právech. Mezi léty 2005-2006 řešil 30% stížností diskriminace na základě původu, 17% na základě handicapu nebo zdraví a 6% na základě věku. Celých 42% z těchto stížností se uskutečnilo na pracovním trhu a 22% ve veřejném sektoru. OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 113
<http://www.halde.fr>, 16.3.2008

¹³⁶ V praxi jsou různé programy pro sociálně či jiným způsobem handicapované (například ZEP, či DSQ - program, který financuje renovaci nelukrativních oblastí), ale ne etnicky, nábožensky, rasově atd.

je pragmatickým zastáncem pozitivní diskriminace. Malé pilotní programy nicméně již zavedeny byly. Například na elitní škole Sciences Po v Paříži.¹³⁷

Francouzská programy integrace přistěhovalců probíhají na úrovni regionů a departmentů.¹³⁸

4.4.1. Integrace kulturní

Jak již bylo zmíněno, integrace kulturní může být rozdělena na asimilaci, *melting pot*, kulturní pluralismus (vyšší stupeň multikulturalismus) a kulturní segregaci. Francie se v historii (kromě 80.let) snažila o úplnou kulturní asimilaci svých přistěhovalců. Na základě odlišného antropologicko-kulturního vzorce u mimoevropských přistěhovalců ale nebyla politika asimilace úspěšná. Podle Barši Francie nyní od úplné kulturní asimilace odpouští.¹³⁹

Klasifikaci kulturní integrace se pokusím definovat na základě jazykových znalostí přistěhovalců a počtu smíšených manželství (byť smíšená manželství mohou být chápána jako produkt dobré sociálně-ekonomické integrace). Zcela záměrně se nevěnuji problematice předměstských bouří, které podle mého názoru neupozorňovaly na kulturní segregaci, ale na bídnou sociálně-ekonomickou integraci.

Znalost jazyka je základní atribut vedoucí k lepší integraci. Podle statistiky z roku 1992 mělo nedobrou nebo minimální znalost francouzského jazyka 76 % Turků; 49 % Maročanů a jihovýchodních Asiatů; 42 % Alžířanů; 39 % Portugalců; 38 % Španělů; 32 % černošských Afričanů.¹⁴⁰ Tyto statistiky platí v případě, že imigranti, kteří přijeli do Francie, byli starší patnácti let. Pokud přijeli před patnáctým rokem života, byla jejich jazyková znalost obvykle vyšší.

Podle Lapeyronnieho jsou důležitým hodnotícím prvkem kulturní integrace smíšená manželství.¹⁴¹ Bohužel vzhledem k neexistenci dat o etnicitě novomanželů není možné kvantitativně porovnat smíšená manželství s Velkou Británií, kde statistiky

¹³⁷ WEIL, Patrick. *La France et ses étrangers*. Nouv. éd. ref (10 février 2005) Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2005, ISBN 2-07-041195-8, str.87

¹³⁸ http://www.hci.gouv.fr/IMG/pdf/AVIS_Comp_pol_integ_europ.pdf, str. 134, 19.4.2008

¹³⁹ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 8

¹⁴⁰ TRIBALAT, Michèle et al. *De l'immigration à l'assimilation: Enquête sur les populations d'origine étrangère en France*. Paris: La Découverte, 1996, ISBN 2-7071-2543-1, str. 192

¹⁴¹ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 80

existují. Nicméně faktem zůstává, že například od roku 1997 došlo ke 100% navýšení (z 8% na 15,5%) sňatků uzavřených mezi Francouzi a cizinci.¹⁴²

4.4.2. Integrace sociálně-ekonomická

Integraci sociálně-ekonomickou lze rozdělit do tří skupin. Úplnou sociálně-ekonomickou integraci, částečnou či sociálně-ekonomickou segregaci. V případě Francie se jedná o částečnou sociálně-ekonomickou integraci, která je hmatatelná mj. na příkladě rozmístění přistěhovalců, zaměstnání a úspěchů ve škole. Nyní si uvedme statistiky.

Zaměstnanost

Průměrná nezaměstnanost mezi přistěhovalci první generace je 15,04 % (13,3% muži; 16,5% ženy) na rozdíl od autochtonního obyvatelstva s 8,75% (8,1% muži; 9,2% ženy).¹⁴³ V případě, že mají přistěhovalci stejné vzdělání jako „domácí obyvatelstvo“, stále trpí větší mírou nezaměstnanosti. Ve věkové skupině 20-29 let pak dosahuje nezaměstnanost mezi přistěhovalci první generace dvojnásobku úrovně obyvatel „francouzského původu“ a u imigrantů druhé generace je míra nezaměstnanosti stále 1,75krát vyšší.¹⁴⁴ To poukazuje na špatnou integraci druhé generace, u které by, i pokud by měla stejné vzdělání jako mladí lidé s „francouzským původem“, nezaměstnanost klesla nepatrně.¹⁴⁵

Mezinárodní organizace práce, která vydala v roce 2007 studii zabývající se diskriminací na pracovním trhu způsobenou původem žadatelů, došla k závěru a to po prozkoumání 2323 méně kvalifikovaných zaměstnání v různých francouzských městech, že 4 z 5 zaměstnavatelů dávají přednost uchazečům mezi 20-25 roky s „francouzským původem“ před kandidáty se stejnou kvalifikací ale původem ze severní nebo subsaharské Afriky. Selektce přitom probíhá na 90% již na úrovni životopisů.¹⁴⁶ Patrik Weil například apeluje na anonymitu životopisů (bez jména a oblasti bydliště).¹⁴⁷

¹⁴² http://www.ined.fr/en/pop_figures/france/marriages_divorces_pacs/mixed_marriages/, 6.3.2008

¹⁴³ Statistika z let 2004-2004. OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 71

¹⁴⁴ tamtéž, str. 83

¹⁴⁵ tamtéž, str. 82

¹⁴⁶ tamtéž, str. 113

¹⁴⁷ Anonymní CV jsou částečně nyní v platnosti. WEIL, Patrick: *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*. Paris: Le Seuil et La république des Idées, 2005, ISBN 2-02-069377-1, str. 100

Ubytování

Jak bylo popsáno v podkapitole 4.1.3, většina přistěhovalců nebo osob z druhé či třetí generace žije v méně lukrativních oblastech, zvl. *banlieues*. To je způsobeno zvláště špatnou ekonomickou a na to se nabalující sociální integrací.¹⁴⁸ Ovšem faktem zůstává, že již od sedmdesátých, významněji od osmdesátých let, existují různé programy podporující rozvoj těchto oblastí.

Vzdělání

Všeobecně platí pravidlo, že míra dosaženého vzdělání pozitivně podporuje integraci. Nicméně, jak je patrné na statistikách OECD, ve Francii je situace trochu jiná (viz výše), což je s největší pravděpodobností způsobeno existující přímou i nepřímou diskriminací na pracovním trhu.

Zatímco národní průměr mladých lidí s vysokoškolským titulem byl v roce 1995 u mužů 22 % a u žen 25 %; tak u Alžířanů činil tento podíl 14 % u mužů a 13 % u žen. Mladých lidí bez diplomu (s nedokončeným středoškolským vzděláním) bylo průměrně 16 % u mužů, 10 % u žen; zatímco mezi Alžířany toto číslo dosahovalo 23% u mužů a 16% u žen.¹⁴⁹

Zvláště v případě špatné sociálně-ekonomické integrace dochází u komunit k tzv. „začarovanému kruhu“.¹⁵⁰

4.4.3. Integrace politicko-občanská

Existují čtyry druhy politicko-občanské integrace. A to asimilace, akomodace, politická segregace menšin a etnický konflikt. Ve Francii byla vždy snaha o úplnou politicko-občanskou asimilaci potomků přistěhovalců, která se ale zvláště u těch s mimoevropskými kořeny nepodařila, což nastiňuje určitou politickou segregaci menšin.¹⁵¹

Přistěhovalec či cizinec nemá ve Francii volební právo. Jedním ze základních argumentů je provázanost práva volit s občanstvím/národností a územím, která sahá do

¹⁴⁸ WEIL, Patrick. *La France et ses étrangers*. Nouv. éd. ref (10 février 2005) Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2005, ISBN 2-07-041195-8, str. 375

¹⁴⁹ NOIRIEL, Gérard. *Atlas de l'immigration en France: exclusion, intégration*. Paris: Autrement, 2002, ISBN 2-7467-0273-8, str. 47

¹⁵⁰ Zjednodušeně: pokud rodiče nemají vzdělání, nemotivují své děti atd.

¹⁵¹ Podle studie MIPEXu (financován z programu EU pro integraci přistěhovalců - INTI) je participace přistěhovalců ve Francii na 13. místě s 52 body - přesné rozpis systému bodování není uveden, Velká Británie je na 15.místě se 48 body. První je Švédsko).
<http://www.integrationindex.eu/integrationindex/2600.html>, 8.4.2008

19.století.¹⁵² Ideologicky je právo volit chápáno jako určitá forma kompenzace za asimilaci do většinové společnosti, jejímž vyvrcholením je naturalizace přistěhovalce. Na rozdíl od jiných zemí je ve Francii možné po naturalizaci zastávat funkci prezidenta.¹⁵³ Výhody mají občané Evropské unie, kteří se mohou účastnit voleb lokálních a i do Evropského parlamentu.

Od roku 1975 mají cizinci právo být voleni v odborech, dále podle zákona mají možnost volit v různých asociacích, studenti mohou volit na univerzitách apod., ale po většinou nemají právo být voleni. V podstatě je jejich úloha konzultativní a na lokální úrovni (místní organizace atd.).¹⁵⁴

První asociace přistěhovalců (byly vedeny francouzskými občany) vznikly již po roce 1974, ale až po uzákonění práva na vytváření asociací pro přistěhovalce roku 1981 se tyto organizace staly významnějšími. V roce 1985 jich existovalo na 4 tisíce. Nejvíce se jednalo o organizace kulturní (dále politické a náboženské), z nichž většina dostala finanční podporu od státní organizace FAS. Například v 90 letech rozdělovala FAS každý rok na 20 milionů Euro.¹⁵⁵

Reprezentace etnických menšin je ve francouzském parlamentu minimální. V roce 2001 z 577 poslanců byl jeden poslanec Muslim a dvě senátorky z Magrebu. Ve stejném roce bylo při volbách do lokálních shromáždění zvoleno 5,6% zástupců s „přistěhovaleckou minulostí“ a 3,5% magrebského původu.¹⁵⁶

Na druhou stranu potomky přistěhovalců je možné dnes nalézt v politických špičkách.¹⁵⁷ Příkladem může být současný prezident Nicolas Sarkozy, státní sekretářka (*Secrétaire d'État*) senegalského původu pod Ministerstvem zahraničních věcí Rama Yade¹⁵⁸, Djida Tazdaït, poslankyně v Evropském parlamentu v roce 1989. Faktem zůstává, že druhá generace mimoevropských přistěhovalců působí hlavně v kulturních

¹⁵² SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008, str. 23

¹⁵³ tamtéž, str. 20 a 26

¹⁵⁴ tamtéž, str. 20-26

¹⁵⁵ tamtéž, str. 28-29

¹⁵⁶ FREEDMAN IN SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008, str. 29

¹⁵⁷ JANYŠKA, Petr. Nemáte nás rádi, bude vás to bolet. *Dějiny a současnost*. 2006. vol.26, no. 3, str. 26

¹⁵⁸ <http://www.premier-ministre.gouv.fr/en/acteurs/gouvernement/>, 11.5.2008

organizacích, potomci Asiatů a Arabů se pak mnohdy angažují v náboženských organizacích. Nejpasivněji se projevují děti imigrantů z Afriky.¹⁵⁹

¹⁵⁹ SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008, str. 4

5. Případová studie - Spojené království Velké Británie a Severního Irska

V následující kapitole podrobím studii britskou integrační politiku, přičemž budu postupovat stejným způsobem jako v případě kapitoly minulé, která se zabývala francouzskou případovou studií.

5.1. Přistěhovalci ve Velké Británii

5.1.1. Definice *immigrant*

Za přistěhovalce (*immigrant*) je považován každý, kdo opustí původní zemi pobytu za účelem se trvale usadit na území Velké Británie, zvláště z důvodů ekonomických či rodinných. A to i přesto, že obdržel britské občanství.¹⁶⁰

5.1.2. Počet imigrantů

V současné době žije na území Velké Británie 58,789 000 obyvatel.¹⁶¹ Z nich je 8,3 % přistěhovalců (tj. narození mimo území Británie).¹⁶² 47 % přistěhovalců již obdrželo britské občanství (obdobný podíl jako v případě Francie). Nejvíce imigrantů pochází z EU (23 %), dále z Indického subkontinentu (20 %), Afriky (19 %) a Ameriky (11 %).¹⁶³ Rozděleno na země je, dle sčítání lidu z roku 2001, počet přistěhovalců následující 450 tisíc z Indie, 330 tisíc z Pákistánu, 250 tisíc z Německa, 250 tisíc z Karibiku a 150 tisíc ze Spojených států amerických.¹⁶⁴

Podle statistik o udělení povolení k pobytu přišlo na území Velké Británie v roce 2005 na 473 tisíc přistěhovalců (téměř čtyřikrát více než ve Francii).¹⁶⁵ Z toho 33,5 tisíc Australanů; 18,5 tisíc Číňanů; okolo 16 tisíc Francouzů, stejně tak Němců a Indů; 13,1 tisíc Jihoafričanů atd.¹⁶⁶

¹⁶⁰ <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/occ82migrantuk.pdf>, 11.4.2008

¹⁶¹ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=455>, statistika z roku 2001, 20.3.2008

¹⁶² <http://www.statistics.gov.uk/CCI/nugget.asp?ID=1312&Pos=1&ColRank=2&Rank=528>, 11.4.2008

¹⁶³ statistiky ze sčítání lidu z roku 2001, <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/occ82migrantuk.pdf>, 10.4.2008

¹⁶⁴ http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/uk/05/born_abroad/countries/html/overview.stm, 8.4.2008

¹⁶⁵ Obrovský počet je způsoben i otevřením pracovního trhu pro tzv. země A8, tj. členské státy EU od roku 2004. Kvůli obavě z přílivu další levné pracovní síly a vzrůstající protipřistěhovalecké náladě, se Rumunsko a Bulharsko ze stejných práv těšit nemohou. <http://dx.doi.org/10.1787/015518260417> (statistiky OECD), 17.4.2008

¹⁶⁶ více informací na <http://dx.doi.org/10.1787/016333475528> (statistiky OECD), 17.4.2008

44,6 % přistěhovalců přichází z pracovních důvodů, což je nejvíce ze států OECD (ve Francii jen 13,5 %). Dále z důvodů slučování rodin 31,4 %, humanitárních důvodů 18,7 % a 5,3 % z ostatních důvodů.¹⁶⁷

Stejně jako v případě Francie, i v případě Velké Británie, je velmi obtížné odhadnout počet osob druhé a třetí generace žijící v zemi. Například podle *Commission for Racial Equality* byla polovina osob, které spadaly podle cenzu z roku 1991 do kategorie etnické menšiny, již narozena na území Velké Británie.¹⁶⁸ Podle statistik z roku 2001 se 7,9 % osob přihlásilo k jiné, nežli *White* (Bílé) skupině.¹⁶⁹ Lze proto předpokládat, že podíl bude někde kolem 15-20 %.

5.1.3. Geografická determinace

Podle statistiky z roku 2001 jsou přistěhovalci mnohem více centralizováni v určitých oblastech nežli domácí obyvatelstvo. 44,6 % (přes 2 miliony) všech přistěhovalců se nachází v Londýně, což je 29 % obyvatel hlavního města.¹⁷⁰ Značná koncentrace obyvatel narozených mimo Britské ostrovy je dále na jihovýchodě země a dalších velkých městech. V Anglii žije 90 % všech přistěhovalců.¹⁷¹

Inner cities jsou chápány v anglofonním světě stejně negativně jako *banlieues* ve Francii. Tzv. vnitřní města byla původně lokalizovaná v centru velkoměst, nyní přeneseně je slovo používáno i pro předměstí, která byla během stěhování středních a vyšších vrstev z měst přetvořena na nelukrativní oblasti. Charakteristika *inner cities* je fakticky totožná s charakteristikou *banlieus* (viz 4.1.3.).¹⁷²

5.2. Britská národní identita a přístup k přistěhovalcům

Britská národní identita vychází z jiných kořenů než francouzská.¹⁷³ Nejedná se tedy o universalismus v podobě „jednotného a nedělitelného národa“ vzniklého během

¹⁶⁷ OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 37

¹⁶⁸ DUVELL, Franck. *Active Civic Participation of Immigrants in the United Kingdom*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/UK.pdf> 2.5.2008, str. 10

¹⁶⁹ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=455>, 12.4.2008

¹⁷⁰ <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/occ82migrantuk.pdf>, 11.4.2008

¹⁷¹ Velmi pěkná mapa viz - <http://www.guardian.co.uk/flash/0,,1690291,00.html>, 17.5.2008

¹⁷² Více například v článku deníku Guardian.

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2007/aug/09/comment.society>, 5.5.2008

¹⁷³ podrobnosti k britské národní identitě v článku HEATH, Anthony; TILLEY, James. National Identity and Attitudes Towards Migrants. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*. Vol. 7, No.

Velké francouzské revoluce, ale naopak o pluralismus vycházející z historického kontextu země. Důležitou zkušeností je v tomto případě společné soužití Angličanů s Velšany, Skoty a Iry, byť byla jejich identita do 20. století potlačována a anglická kultura chápána za nadřazenou.¹⁷⁴ V současné době je Spojené království považováno za multinárodní stát Velšanů, Skotů, Irů a Angličanů, což v centralizované Francii neuznávající existenci Korsičanů a Basků není možné.¹⁷⁵

Národní identita je, jak již bylo mnohokrát vysvětleno, vždy úzce spojena s integrační politikou. Na rozdíl od francouzského „asimilacionistického imperialismu“¹⁷⁶, který měl zájem o asimilaci občansko-politickou a kulturní, byl britský „pluralistický imperialismus“¹⁷⁷ založen na chápání britské kultury jako nadřazené, ale ostatní kultury směly pod její nadvládou existovat.¹⁷⁸ Nemuseli se tedy stát Angličany, jak to vyžadovali Francouzi, ale očekávalo se od nich, že jejich přístup nebude narušovat privilegované postavení anglické kultury. Od 60.let minulého století se z nerovnoprávného (hierarchického) pluralismu vytvořil liberální multikulturalismus, který se snažil podporovat kulturní rozmanitost v atmosféře vzájemné tolerance a při rovných příležitostech.¹⁷⁹

Tento liberální multikulturalismus byl umožněn i přístupem státu k náboženství. Na rozdíl od Francie zde totiž nedošlo k oficiální sekularizaci náboženství a státu¹⁸⁰ a náboženská výuka je do dnešních dnů například podporována na školách.¹⁸¹ Na základě antidiskriminačních zákonů je povolena a podporována výuka i ostatních nekřesťanských náboženství.

2, 2005. str. 40-54. dostupné na

WWW<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142588E.pdf>> 15.3.2008

¹⁷⁴ TODD, Emmanuel. *Le destin des immigrés: Assimilation et ségrégation dans les démocraties occidentales*. Paris: Le Seuil, 1994, ISBN 2-02-017304-2, str. 108

¹⁷⁵ BIRCH, Anthony. *Nationalism and National Integration*. London: Hyman, 1989, ISBN 0-04-320180-6, str. 78

¹⁷⁶ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 110

¹⁷⁷ tamtéž, str. 115

¹⁷⁸ „Zatímco Francouzi chápali svoji civilizační misi jako revoluční transformaci divošských kultur v kulturu francouzskou, Britové respektovali cizí kultury jako něco, co nemá být zrušeno, ale spíše uhlazeno a inkorporováno pod britskou korunu“. BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 10

¹⁷⁹ tamtéž, str. 10

¹⁸⁰ Již od poloviny 16.století má Británie svou národní anglikánskou církev.

¹⁸¹ S tím, že platí, že veškeré výhody, jež má anglikánská církev, mají od poloviny 20.století i ostatní náboženství.

5.3. Historický vývoj britské integrační politiky

Britská koncepce integrační politiky se do šedesátých let nesla ve znamení tzv. koncepce regionální. Na úrovni vládních nařízení v podobě národní koncepce se objevila až s prvním protidiskriminačním zákonem.¹⁸² Nicméně jisté pokusy tímto směrem byly již dříve, například vznikla organizace „*Polish Resettlement Group*“, jež dohlížela na kontrolu polských dělníků a jejich integraci.¹⁸³ Roku 1962 pak po přijetí Zákona o občanství (*British Nationality Act*) byla založena Rada pro poradenství imigrantům z *Commonwealthu* (*Commonwealth Immigrants Advisory Council*), která byla o tři roky později přeměněna na Národní komisi pro přistěhovalce z Britského společenství národů (*National Committee for Commonwealth Immigrants - NCCI*). Komise měla na starost pomoc a hájení zájmů imigrantů.

Již zmíněný liberální multikulturalismus, jež vznikl za vlády labouristů a mimo jiné i jako reakce na události ve Spojených státech amerických, byl podporován antidiskriminačními zákony z let 1965 a 1968, tzv. *Race Relations Act I*, resp. *II*.¹⁸⁴ První průkopnický protidiskriminační Zákon o vztazích mezi rasami (*Race Relations Act I*) byl ustanoven roku 1965 a zakazoval diskriminaci na základě rasy na veřejných prostranstvích. Zákonem byla rovněž založena Rada pro vztahy mezi rasami (*Race Relation Board - RRB*). Podle Lapeyronnieho neměla RRB velkou úspěšnost, zvláště Pákistánci, kteří byli nejvíce diskriminováni, ani kolikrát nezaregistrovali její existenci.¹⁸⁵

Novelizace Zákona o vztazích (*Race Relations Act II*) o tři roky později zahrnuje i zákaz diskriminace na pracovním trhu, ve vzdělání, v bytové politice a na trhu s nemovitostmi a ustanovila *Community Relations Commission (CRC)*, která vznikla z *NCCI* a měla zajistit dobré soužití mezi rasami.

I přes tyto vládní snahy ale dochází od konce 60.let k nárůstu preferencí extrémní pravice, zvláště Národní Fronty (*National Front*).¹⁸⁶ Proti liberální a anti-

¹⁸² LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X, str. 190

¹⁸³ Po druhé světové válce se počet Poláků na území Británie několikrát násobil. LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X, str.188

¹⁸⁴ Velká Británie je se svými protidiskriminačními zákony příkladem evropským zemím i Evropské unii.

¹⁸⁵ LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X, str. 191

¹⁸⁶ Národní Fronta vznikla roku 1967, nejvíce podpory získala v 70. letech.

<http://www.natfront.com/history.html>, 28.3.2008; BAROU, Jacques. *Europe, terre d'immigration: Flux migratoires et intégration*. 1er éd. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 2001, ISBN 2-7061-0932-7, str. 88

diskriminační politice labouristů vystoupil i konzervativní politik Enoch Powell. Ve svém známém projevu „*Rivers of blood*“ (Řeky krve) z roku 1968 varoval před imigrací a nebezpečím z ní plynoucí, čímž ve skutečnosti vystihl vzrůstající protipřistěhovalecké nálady ve společnosti, které byly způsobené, stejně jako ve Francii, silícím vlivem a viditelností imigrantů (například první masové bouře propukly již koncem 50.let, roku 1958, ve městě Nottinghamu a londýnské čtvrti Notting Hill).

Oba *Race Relations Acts* byly zaměřeny pouze na přímou diskriminaci, což změnila reforma antidiskriminačního zákona v roce 1976, která nově zavedla zákony proti nepřímé diskriminaci, koncept rovných šancí „*equal opportunities*“ a ustanovila nestátní Komisi pro rasovou rovnost (*Commission for Racial Equality - CRE*). Komise vznikla sloučením *Race Relation Board* (ustanovena 1965) a *Community Relations Commission* (od roku 1968) a měla zajistit dobré soužití mezi rasami/etnickými skupinami.¹⁸⁷ V říjnu 2007 byla komise zařazena pod nově vzniklou Komisi pro rovnost a lidská práva (*Commission for Equality and Human Rights - CEHR*).¹⁸⁸ Tento zákon z roku 1976 platí do dnešních dnů a je považován za hlavní pilíř britské integrační politiky. Antidiskriminační zákon, který by imigranty ochraňoval před policií a jinými státními institucemi, byl zaveden do praxe (dodatkem k Zákonu o vztazích z roku 1976, *Race Relations Amendment Act 2000*) až roku 2001.

Počátkem 80.let byla Británie svědkem několika spontánních masových demonstrací mladých lidí „druhé generace“ způsobených dlouhotrvajícím konfliktem mezi „britskou bílou“ policií a menšinami v oblastech *inner cities*, zvláště černošskými Antilany a nemuslimskými Asiaty. Ti již nechtěli tolerovat stále trvající diskriminaci v bytovém sektoru, ve školství a ani zákon opravňující policii ke kontrole každé podezřelé osoby (tzv. *sus law*).¹⁸⁹ Situace černošských obyvatel byla v té době skutečně špatná, například v Brixtonu byla průměrná nezaměstnanost autochtonního obyvatelstva 13%; u nečernošských etnických minorit 25,4 %; u černošských pak 55 %.¹⁹⁰ Masové bouře se konaly v Bristolu v roce 1980, o rok později v Londýně (Brixton, Southall),

¹⁸⁷ Slovo rasa je v tomto kontextu synonymum pro etnickou skupinu. BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 11

¹⁸⁸ CEHR ve skutečnosti sloučila tři organizace - Komisi pro práva handicapovaných (*Disability Rights Commission - DRC*), Komisi pro rovné příležitosti (*Equal Opportunities Commission - EOC*) a zmíněnou Komisi pro rasovou rovnost (*CRE*).

<http://www.equalityhumanrights.com/pages/eocdrcre.aspx>, 19.4.2008

¹⁸⁹ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 116

¹⁹⁰ http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/bbc_parliament/3631579.stm, 19.4.2008

Birminghamu, Liverpoolu, Manchesteru a v roce 1985 v Londýně a Birminghamu.¹⁹¹ Naopak, náboženský podtext měly demonstrace proti knize Satanské verše od Salmana Rushdieho roku 1988.¹⁹² Zatím poslední masivní demonstrace se objevily během tzv. Léta násilí (*Summer of Violence*) v roce 2001.

Jak bylo zmíněno výše, Velká Británie neměla na rozdíl od jiných západoevropských států (Holandska, Norska, Švédska) velmi dlouhou dobu promyšlený integrační plán ve smyslu dlouhodobé strategie. Spíše se jednalo o abstraktní koncepci založenou na minimalizování imigrace a protirasistických zákonech, což bylo způsobeno zejména ostrovní polohou Británie, díky které byli Britové schopni si efektivně hlídat hranice, ale jakmile je někdo překročil, více se jím nezabývali.¹⁹³

Nyní se tento trend mění. Zásadní obrat v integrační politice Velké Británie můžeme pozorovat od roku 2000, kdy vyšla zpráva Bhikhu Parekhema Budoucnost multietnické Británie.¹⁹⁴ Parekhem ve své zprávě upozorňuje na nutnost změny britského přístupu k integraci. Z integrace komunit se má stát integrace jednotlivců (v občansko-politickém a sociálně-ekonomickém smyslu). V již zmíněném vládním dokumentu z roku 2002 *Secure Borders, Safe Haven, Integration with Diversity in Modern Britain* (Zabezpečené hranice, bezpečné útočiště, integrace s různorodostí v moderní Británii) je pak tento postoj ještě jednou potvrzen a zavedena slavnostní ceremonie při udělování britského občanství, při níž mají přistěhovalci složit státoobčanskou přísahu královně a slib, že budou respektovat zákony, svobodu a demokratické hodnoty Velké Británie.

Pro zefektivnění celého integračního procesu byla v září 2002 ministrem vnitra ustanovena odborná komise s pracovním názvem Život ve Spojeném království¹⁹⁵, která o rok později uveřejnila zprávu *The New and the Old* (To nové a to staré), v níž nabízí řešení, jak navrhované vládní změny zavést do praxe. Komise navrhuje například distribuci příručky *Living in the United Kingdom*¹⁹⁶ (Život ve Spojeném království), ve které se žadatel o trvalý pobyt či občanství dozví praktické informace týkající se

¹⁹¹ Protesty se velmi podobaly masovým protestům ve Francii na podzim roku 2005.

¹⁹² Salman Rushdie v knize naráží na islám. Například jména prostitutek v městském nevěstinci jsou jména Mohamedových žen. Na Salmana Rushdieho byla vyřčena *fatwa* (povolení) smrti; tj. povolení k zabítí. Ten, jež *fatwu* vykoná, má zaručený posmrtný život v nebi. Kniha byla okamžitě po vydání zakázána v několika muslimských státech (ale i například v Indii).

¹⁹³ BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6, str. 10

¹⁹⁴ podrobnosti na <http://www.runnymedetrust.org/projects/meb/report.html>, 20.3.2008

¹⁹⁵ Vedl ji profesor Bernard Crick. Polovina jejich členů byli běloši a druhá „*coloured Britains*“, polovina muži a polovina ženy.

¹⁹⁶ <http://www.lifeintheuktest.gov.uk/htmlsite/index.html>, 10.4.2008

života ve Velké Británii. Dále zpráva nabádá k širokému zapojení privátního i dobrovolného sektoru do integrace, k ustanovení „mentorů“ a povinných kurzů občanské výchovy a anglického jazyka pro přistěhovalce. Kurzy občanské výchovy jsou pojmuty ryze prakticky s důrazem na orientaci v britských realitách. Nelpí tedy jen na historických faktech, zákonech, britských institucích, ale na praktických informacích, jako kde si sehnat zaměstnání, jak vyplnit formuláře, jaké typy řidičský průkazů se v Británii používají a kde vyhledat důležité informace. Od 1.ledna 2004 pak musí všichni žadatelé o občanství prokázat dostatečné znalosti života ve Spojeném království a velmi dobrou znalost oficiálního jazyka království (angličtina, velština, skotská gaelština).¹⁹⁷

Odklon od multikulturalismu potvrzuje vládní nařízení z ledna 2005 Zlepšování příležitostí, posilování společnosti (*Improving opportunity, Strengthening Society*). Těto strategii předcházela spor o tzv. „slovo M“¹⁹⁸, tedy o multikulturalismus. Po teroristických útocích v Londýně¹⁹⁹ (New Yorku²⁰⁰ a Madridu²⁰¹) a po zjištění, že londýnské útoky ve většině případů způsobili přistěhovalci 2. či 3. generace žijící v Británii, došlo de facto k redefinici integrace. Nyní již integrace není zaměřena jen na příslušníky etnika, ale nově i na přívržence nedemokratických a neliberálních ideologií.

V současné době má integrační politiku na starosti *Home Office*, pod nímž vznikla speciální agentura *UK Border Agency*.

Británie zatím nezavedla aktivní podpis smlouvy mezi imigrantem a přijímací zemí, tak jak to má Francie, nicméně premiér Gordon Brown má zájem tento postup v nejbližší době uvést do praxe.²⁰²

¹⁹⁷ Je vyžadována zkouška ESOL třetího stupně.

¹⁹⁸ Spor o „slovo M“ vznikl na počátku roku 2004. Do sporu se zapojili zastánci i odpůrci multikulturalismu. Diskuse se posléze stočila do debaty o pojmu britství a co to je být Britem. Vypracovaný společný konsenzus ohlašuje, že není možné zachovávat multikulturalismus v současné podobě. Je nutné po přistěhovalcích chtít přijetí britských demokratických tradic, tedy vyžadovat po nich občansko-politickou a sociálně-ekonomickou integraci, s kterou jim má britská vláda pomoci. Přístup změnila i Komise pro rasovou rovnost - *CRE* (od roku 2006 pod *CEHR*), která byla vždy zástupcem multikulturalismu, ale nyní její předseda Trevor Phillip prohlásil, že multikulturalismus vede k segregaci a to ve svém projevu *Sleepwalking into segregation* (nevědomná cesta k segregaci).

¹⁹⁹ 7.července 2005

²⁰⁰ 11.září 2001

²⁰¹ 11.března 2004

²⁰² <http://www.number10.gov.uk/output/Page14626.asp>, 16.5.2008

5.4. Integrace přistěhovalců v praxi

Na rozdíl od Francie má Británie velmi dobře propracovaný systém statistik pramenící z diversifikace chápání sebe sama.

V této podkapitole budu využívat statistiky OECD, *Office of National Statistics* a *Home Office*. Sčítání lidu probíhá na tomto ostrovním státě jednou za deset let, tj. poslední se uskutečnilo roku 2001. V roce 1991 byla do statistik zahrnuta otázka etnicity a od roku 2001 byla rozšířena o skupinu *Mixed* (míšenec).²⁰³

Velká Británie má dalekosáhlou tradici protidiskriminačních zákonů, které ve své podobě inspirovaly i Evropskou unii. A to *Race Relations Acts* z roku 1965, 1968, 1976 (princip nepřímé diskriminace) a *Race Relations Amendent Act* z roku 2000 (proti institucionálnímu rasismu, tj. rozšíření *Race Relations Act* 1976 na policii a další veřejné autority).²⁰⁴ Již od prvního zákona o vztazích mezi rasami vznikly různé specializované antidiskriminační organizace, nyní existuje Komise pro rovnost a lidská práva (*Commission for Equality and Human Rights - CEHR*).

Pozitivní diskriminace je v Británii postavena mimo zákon a to třetím *Race Relations Act* z roku 1976.²⁰⁵

Britské programy integrace probíhají na rozdíl od francouzských na decentralizované lokální úrovni.²⁰⁶

5.4.1. Integrace kulturní

Velká Británie byla dlouhou dobu představitelkou multikulturního integračního modelu. Nyní přechází k omezování multikulturalismu z obavy ze segregace, příkladem může být případ z roku 2006, kdy učitelka anglického jazyka na základní škole Aishah Azmiové byla postavena mimo službu, jelikož si odmítla sundat čáador při vyučování.²⁰⁷

Statistika z roku 1999 zkoumající hlavní jazyk, který příslušníci etnických minorit používají, jasně ukázala, že *Black Caribbean* hovoří nejčastěji anglicky (99 %); Indové z 55 % anglicky, 19 % gujarátí a 20 % panžábí; Pákistánci 45% anglicky, 32 %

²⁰³ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=455>, 7.5.2008

²⁰⁴ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000034_en_1, 30.4.2008

²⁰⁵ http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000034_en_1, 8.5.2008

²⁰⁶ http://www.hci.gouv.fr/IMG/pdf/AVIS_Comp_pol_integ_europ.pdf, str. 134, 19.4.2008

²⁰⁷ http://www.lidovky.cz/britska-muslimka-bez-cadoru-ucit-nebudu-f0p-/ln_zahranici.asp?c=A061016_080403_ln_zahranici_znk, 16.5.2008

panžábí a 20 % urdu; Bangladéšané 20 % anglicky, 54 % bengálí a 25 % sylheti; Číňané 41 % anglicky a 50 % kantónsky.²⁰⁸

Statistika z roku 1982 dává přehled o znalosti anglického jazyka mezi Asiaty. Nejhůře dopadly Bangladéšanky z nichž 76 % mělo jen malou nebo vůbec žádnou znalost; hned za nimi se umístily Pákistánky se 70 %; Bangladéšané muži s 50 %; Indky se 42 %; Pákistánci 27 %; Indové 15 %.²⁰⁹

Z celkového počtu uzavřených manželství v roce 2001 byla 2 % smíšená (mezi etnickými skupinami - „Bílý, Míšený, Asiat, Černý, Číňan nebo Jiná etnické skupina“; *White, Mixed, Asian, Black, Chinese, nebo Other ethnic group*). Nejpozitivněji přistupují ke smíšeným manželství tzv. *Mixed* (78 % z nich), dále *Other ethnic groups* (Filipínci, Japonci atd.; 56 % ženy, 34 % muži); *Other Black; Black caribbean* atd.; Indové (6 %); Pákistánci (4 %), Bangladéšané (3 %). Nejvíce jsou uzavírána smíšená manželství mezi *White* a nějakou jinou etnickou skupinou (byť z celkové populace jen 1 % všech *White* uzavírá smíšená manželství).²¹⁰

5.4.2. Integrace sociálně-ekonomická

Velká Británie, jak již bylo zmíněno, je představitelkou země s dalekosáhlou tradicí antidiskriminačních zákonů, které měly napomoci dobré, tj. úplné sociálně-ekonomické integraci. I přes snahy vlády je Británie považována spíše za zemi s částečnou sociálně-ekonomické integrací.

Zaměstnanost

Průměrná nezaměstnanost mezi přistěhovalci je 7,29% (7,4% muži; 7,1% ženy), na rozdíl od domácího obyvatelstva se 4,31% (4,7% muži; 3,8% ženy).²¹¹

Ve věkové skupině 20-29 let Velké Británie má dokonce druhá generace větší míru nezaměstnanosti nežli přistěhovalci, což je ale způsobeno specifičností britské imigrační politiky, která se zaměřuje na pracovní migraci vysoce kvalifikovaných, proto i skladba a motivace přistěhovalců, zvláště v avizovaném věku 20-29 let, jsou jiné.²¹²

²⁰⁸ Statistika Ministerstva zdravotnictví. dostupné na WWW <<http://www.archive.official-documents.co.uk/document/doh/survey99/hse99-t14-27.htm>> 6.5.2008

²⁰⁹ BIRCH, Anthony. *Nationalism and National Integration*. London: Hyman, 1989, ISBN 0-04-320180-6, str. 124

²¹⁰ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=1090>, staženo 15.4.2008

²¹¹ Statistika z let 2004-2005. OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 71

²¹² tamtéž, str. 83

Statistiky OECD názorně ukazují, že nezaměstnanost druhé generace je oproti domácímu obyvatelstvu v průměru 1,94 krát vyšší, přičemž nejhorší je u Bangladéšanů, Pákistánců a *Blacks*. Naopak u Indů 7 % muži a 7,5 % ženy; u Číňanů necelých 10% muži, ale jen 7 % ženy.²¹³

Ubytování

Stejně jako v případě Francii i ve Velké Británii došlo k jisté „ghetoizaci“ a to obzvláště v tzv. *inner cities* (více 5.1.3.). Pro rekonstrukci *inner cities* byl již v roce 1968 založen Městský program (*Urban programme*), který byl roku 1978 nahrazen Konceptí pro *inner cities* (*Policy for inner cities*). Programy stále pokračují, byť došlo k různým modifikacím.

Podle sčítání lidu (2001) žilo průměrně v domácnosti u *White British* 2,1 osob, u etnických minorit to bylo 3,04 osob, přičemž u Bangladéšanů 4,46 osob.²¹⁴

Vzdělání

Všeobecně lze říci (statistiky 2001), že na úrovni vzdělání proběhla integrace podle představ. Například z vysokoškolský titul má nejvíce Číňanů 30%; Indů 25,4%; *White Irish* (bílých Irů) 24,2%; *White British* (bílé Britové) 17,1%. Nejhuře si vedou Bangladéšané se 7%.²¹⁵ Podle statistik OECD je Británie jedinou zemí, kde děti přistěhovalců mají v průměru stejné vzdělání s dětmi bez přistěhovalecké minulosti, přičemž platí, že Bangladéšané a po nich děti původem z afrických zemí dosahují nejmenších úspěchů.²¹⁶

Na rozdíl od Francie láká Velká Británie více vysoce kvalifikovaných pracovníků, což je vidět i na míře dosaženého vzdělání u přistěhovalců, které jim posléze pomáhá se lépe integrovat.

5.4.3. Integrace politicko-občanská

Ve Velké Británii měli tradičně přistěhovalci z *Commonwealthu* více politických práv. Po Zákonu o občanství z roku 1948 si směl každý přistěhovalec z *Commonwealthu* po roce svého pobytu na území Británie požádat o britské občanství.

²¹³ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=462>, 8.4.2008

²¹⁴ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=458>, 29.4.2008

²¹⁵ <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=461>, 29.4.2008

²¹⁶ OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9, str. 81

Od roku 1962 po pěti letech.²¹⁷ Těšit se fakticky stejným politickým a občanským právům jako domácí obyvatelstvo směl každý občan *Commonwealhu*, což platí do dnešních dnů. Občané *Commonwealhu* jsou oprávněni volit jak v parlamentních, tak lokálních volbách, pokud jsou legálně na území Velké Británie a pokud jsou tam déle jak 3 měsíce.²¹⁸ Občané Evropské unie se mohou účastnit jak voleb do evropského parlamentu, tak voleb lokálních a voleb do národních shromáždění.²¹⁹

Podle studie se nejvíce do občanských aktivit (petice, setkání, lokální volby, atd.) zapojují *White* 38%, dále *Blacks* 31% a hned za nimi *Asians* 28%.²²⁰ Jak je patrné rozdíl není tak obrovský, což ukazuje na dobrou politicko-občanskou integraci, byť jisté rozdíly existují, ale nejsou tak markantní.

V posledních volbách v roce 2005 bylo zvoleno 15 poslanců z etnických minorit (*House of Commons* má 645 členů).²²¹ A více jak 600 členů radnic.²²²

Na Britských ostrovech existují zejména organizace etnických menšin (kulturní, ale i jiné), které jsou podporovány vládou.

²¹⁷ LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0, str. 115

²¹⁸ Zákon o volbách z roku 2000 (Representation of the People Act 2000). dostupný na WWW <http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2000/ukpga_20000002_en_1> 20.3.2008

²¹⁹ DUVELL, Franck. *Active Civic Participation of Immigrants in the United Kingdom*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW <www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/UK.pdf> 2.5.2008, str. 2

²²⁰ tamtéž, str. 43

²²¹ http://www.parliament.uk/faq/members_faq_page2.cfm, 12.5.2008

²²² DUVELL, Franck. *Active Civic Participation of Immigrants in the United Kingdom*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW <www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/UK.pdf> 2.5.2008, str. 5

6. Snaha o společnou integrační politiku Evropské unie

V členských státech a institucích Evropské unie se v posledních několika letech stále více hovoří o nutnosti vytvořit východiska pro společnou integrační politiku.²²³ Důvod, který EU vede k těmto snahám, je ten, že pokud selže některá z členských zemí v integrační politice, může to ohrozit bezpečnost celé Unie. V současné chvíli ale nemá žádný orgán Evropské unie mandát k přijímání jakýchkoliv legislativních nařízení, byť do určité míry vznikají směrnice, které se úzce dotýkají integrační politiky, jak vysvětlím později.²²⁴

Prvním krokem k budování společné integrační politiky EU byl summit v Tampere roku 1999. Evropská rada se zde shodla, že EU je připravena věnovat se problematice integrace a vytyčila si základní cíle jako spravedlivé zacházení s příslušníky třetích zemí, uznání veškerých jejich práv, právo na nediskriminaci na všech úrovních a v neposlední řadě právo na občanství v případě, že přistěhovalec žije v dané zemi legálně a dlouhodobě.²²⁵

Jasnější představu o politických cílech společné integrační politiky představil summit v Soluni (2003). V závěrečné zprávě s názvem Sdělení Komise o imigraci, integraci a zaměstnanosti je v sekci o „přistěhovalcích, hranicích a azylu“ část věnována Vývoji politiky na úrovni EU týkající se integrace občanů třetích zemí, kteří jsou legálně usazeni na území Unie. Ve zprávě stojí, že je nezbytné vypracovat komplexní integrační politiku, která by pomohla k lepší integraci všech imigrantů ve prospěch celé Evropské unie. Tento dokument je prvním strategickým krokem ke společné evropské integrační politice. Soluňský summit zároveň ukládá Evropské komisi povinnost vydávat roční zprávy o migraci a integraci v Evropě.²²⁶ Pro snazší sběr dat byly za tímto účelem vybudovány tzv. Národní kontaktní body.²²⁷ K praktické

²²³ Tyto snahy jdou ruku v ruce se snahami o společnou imigrační a azylovou politiku, více na http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/doc_immigration_intro_en.htm, 17.3.2008

²²⁴ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 147

²²⁵ Dlouhodobě v tomto kontextu znamená déle než pět let.

²²⁶ více informací na

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc_immigration_integration_en.htm, 17.3.2008

²²⁷ Národní kontaktní body slouží ke sdílení informací a zkušeností mezi zeměmi EU. Ve spolupráci s Migration policy group vydali již dvě příručky zabývající se integrací přistěhovalců. Druhé upravené vydání z roku 2007 je ke stažení na následující adrese:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc/2007/handbook_2007_cs.pdf, 17.3.2008

podpoře integrace imigrantů byl založen pilotní Program EU pro podporu integrace (INTI).²²⁸

Během nizozemského předsednictví v EU (červen-prosinec 2004) byl na summitu v Haagu přijat dokument s názvem *Společné základní zásady pro integraci přistěhovalců v Unii*.²²⁹ V dokumentu stojí, že EU chápe migraci jako přirozenou součást dějin. Prospěšnou migrací ale může být pouze migrace řízená, kterou bez úspěšné integrace není možné docílit. Z dokumentu rovněž vyplývá tzv. „jedenáct haagských integračních zásad“.²³⁰

Určité změny byly zakotveny v Ústavě pro Evropu, jejím odmítnutím se ale povýšení legislativního procesu společné integrační politiky pozastavilo, byť velkou část opatření přejímá reformovaná Lisabonská smlouva.²³¹

Kromě tohoto postupného sblížení v oblasti migračních a integračních politik byly vydány dvě směrnice přímo ovlivňující politiky členských států, byť ani jedna z nich není závazná pro Velkou Británii, Irsko a Dánsko.²³² Byla vydána Směrnice Evropské unie o sjednocování rodin²³³ z 22. září 2003 a Směrnice Evropské unie o dlouhodobých rezidentech²³⁴ z 25. listopadu 2003. Ve směrnici o sjednocování rodin jasně stojí, že sjednocená rodina vytváří lepší sociálně-kulturní stabilitu a je proto pro integraci žádoucí. Ve směrnici o dlouhodobých rezidentech je explicitně napsáno, že práva imigrantů v přijímající zemi jsou přímo úměrné délce pobytu.

V roce 2007 byla vydána třetí ročenka²³⁵ Evropské komise o migraci a integraci, ve které mimo jiné stojí, že úspěšně proběhl pilotní projekt *Integrating cities*²³⁶ v Rotterdamu. Zpráva rovněž zdůrazňuje nutnost dodržování tzv. „jedenácti haagských integračních zásad“. Ve stejném roce se sešli ministři států Evropské unie zabývající se

²²⁸ Program disponoval 12mil. rozpočtem na tři roky a čerpat z něj mohly nevládní organizace ale i např. obce, regiony, které měly zájem o podporu integrace. Platnost projektu byla prodloužena, více na http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/inti/funding_inti_en.htm#, 18.3.2008

²²⁹ http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/jha/82745.pdf, 15.4.2008

²³⁰ Zásady se de facto shodují se současným trendem v oblasti integrace – důraz na aktivní účast imigrantů v integračním procesu, osvojení si jazyka, historie a reálií přijímací země, přijetí demokraticko-liberálních zásad za své. Na druhou stranu má imigrantovi být zajištěno rovnoprávné zacházení.

²³¹ Ústava dávala větší kompetence EU ve společné integrační politice například v zavádění povzbuzujících opatření v podobě různých programů. Ale to jen do té míry, kdy s tím členské země souhlasily.

²³² BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6, str. 151

²³³ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33118.htm>, 18.3.2008

²³⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l23034.htm>, 18.3.2008

²³⁵ http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/docs/com_2007_512_en.pdf, 16.3.2008

²³⁶ Projekt se snaží o lepší kooperaci Evropské unie s evropskými městy. Další se konal v roce 2007 v Miláně. viz : <http://www.integratingcities.nl/introduction.php>, 19.3.2008

integrační politikou a společně se shodli na posilování integrace na základě jednoty v rozdílnosti a byla ustanovena Skupina komisařů zabývající se problémy migrace (*Commissioners Group on Migration Issues*). Rok 2008 byl Evropským parlamentem vyhlášen za Evropský rok mezikulturního dialogu (*European Year of Intercultural Dialogue*).²³⁷

Je tedy patrné, že Evropská unie má zájem o koordinaci a synchronizaci integrační politiky na všech úrovních.

²³⁷ Bližší informace na : <http://www.interculturaldialogue2008.eu/>, 25.3.2008

7. Závěr

Na poválečnou rekonstrukci po 2. světové válce potřebovaly Francie i Velká Británie velké množství levné pracovní síly. Pro nábor pracovníků byly v obou zemích založeny vládní agentury, které, hlavně ze začátku, dávaly přednost imigraci tzv. jednoduše integrovatelných imigrantů. Velká Británie upřednostňovala přistěhovalce z východní a střední Evropy, zatímco Francie z Portugalska, Španělska a Itálie. Po pádu impérií začaly Francie i Velká Británie čelit masivnímu nárůstu počtu přistěhovalců (zvláště mladých mužů) z kolonií. Po ropných krizích (1973 a 1979) přestaly mít vlády o přijímání dalších pracovníků zájem. Od tohoto okamžiku dochází k přeměně imigrace jednotlivců na tzv. imigraci slučování rodin a imigrace se mění na trvalou.

V současné době jsou podmínky pro vstup občanů třetích zemí do Francie i Velké Británie velmi tvrdé. Obě vlády mají zájem pouze o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, která jim má pomoci zvýšit konkurenceschopnost na globálním trhu. Změna přístupu k imigrační politice proběhla v obou zemích *de facto* synchronně počátkem nového tisíciletí. Za zlomový okamžik je ve Velké Británii považována zpráva o pozitivním dopadu přistěhovalectví a následný postup vlády, ve Francii pak pragmatický přístup Nicolase Sarkozyho.

Integrační politiky obou států vznikly *de iure* na konci 50. let, kdy byly založeny první organizace pro pomoc přistěhovalcům při hledání ubytování, zaměstnání aj. Skutečně promyšlené strategie integračních politik začaly ovšem vznikat až na přelomu tisíciletí. Od roku 2006 ve Francii a 2004 ve Velké Británii musí každý žadatel o občanství prokázat dostatečnou znalost jazyka (francouzského, resp. anglického, velštiny či skotské gaelštiny), znalost reálií přijímajících zemí a zúčastnit se slavnostní ceremonie, při níž musí čerstvě naturalizovaný imigrant přislíbit respektování a dodržování zásad liberálně demokratické společnosti. Na Britských ostrovech zatím není, na rozdíl od Francie, zaveden princip smlouvy mezi přistěhovalcem a přijímající zemí. Jak je patrné, obě země nyní převádějí břemeno integrace ze státu na přistěhovalce.

Ve Francii i Británii byly založeny národní strany s protipřistěhovalickou rétorikou. Ve Francii v 70. let *Front National*, v Británii již v 60. letech *National Front*. Obě země byly zároveň svědky masových bouří imigrantů druhé generace. Nejzásadnější demonstrace se uskutečnily v 80. letech ve Francii a Velké Británii, a v

roce 2005 ve Francii. Vždy se jednalo o podobný scénář. Mladí se po konfliktu s policií spontánně zmobilizovali a začali ničit, co se jim do ruků přišlo. Bouře fakticky upozornily na špatnou sociálně-ekonomickou integraci.

Francie a Velká Británie mají na svém území přibližně stejný počet přistěhovalců. Ve Francii se jedná hlavně o imigranty z Alžírsko, Maroka a Portugalska. Na Britských ostrovech o Indý, Pákistánce a Němce. Přistěhovalci většinou žijí z praktických důvodů v nelukrativních velkoměstských čtvrtích, v tzv. *banlieues* a *inner cities*, což značným způsobem predeterminuje jejich šance na úspěšnou integraci. Ve Francii žije 37,5 % imigrantů v okolí Paříže, v Anglii 44,6 % v Londýně. V roce 2005 přišlo 61,7 % přistěhovalců do Francie za účelem slučování rodin (ztížit rodinnou unifikaci se snaží mj. poslední zákon z roku 2007), naopak do Británie vstoupilo nejvíce imigrantů z důvodů pracovních a to 44,6 %.

Pro účely komparace francouzské a britské integrace přistěhovalců a jejich potomků byla integrace v této studii rozdělena na tři druhy - na integraci kulturní, sociálně-ekonomickou a občansko-politickou. Každý z těchto typů byl posléze rozštěpen na podtypy. Za optimální formu integrace je považována kulturně pluralistická integrace s úplnou sociálně-ekonomickou a občansko-politickou integrací. Tohoto ideálního modelu by mělo být dosaženo pomocí vládních nařízení.

Integrace přistěhovalců do společnosti je nesmírně komplikovaný a komplexní problém. Jak bylo naznačeno, existuje nespočet faktorů, které mají na integraci vliv. Například rozdílný antropologicko-kulturní vzorec mimoevropských přistěhovalců, globalizace, která umožňuje udržovat transnacionální identity, pluralismus přijímajících zemí a stigma barvy pleti.

Odlíšné koncepce národních identit vedly k vytvoření rozdílných modelů přístupu k přistěhovalcům a rozdílným integračním politikám. Francouzská koncepce integrační politiky vychází z představy existence „jednotného a nedělitelného národa“, který nezná etnické menšiny, proto i sběr dat o etnicitě je postaven mimo zákon. Pokud se chce imigrant stát právoplatným Francouzem, musí se asimilacionisticky integrovat (kulturně, sociálně-ekonomicky a občansko-politicky). To, jak se ukázalo, není možné v případě nositelů rozdílného antropologicko-kulturního vzorce. Oproti tomu britský model ponechal existenci kultur, ale sám chápal svou britskou kulturu za nadřazenou. V 60. letech, v reakci na protidiskriminační zákony, se z britského hierarchického pluralismu vytvořil liberální multikulturalismus. Multikulturalismus podporuje kulturní

diverzitu společnosti, ale na druhou stranu dostatečně nepodporuje úplnou sociálně-ekonomickou a občansko-politickou integraci.

Jednou ze základních částí studie bylo srovnání praktického dopadu integračních politik na život přistěhovalců. Přístup ke kulturní integraci zvolily obě země odlišný. Francie se snažila včlenit přistěhovalce do společnosti pomocí kulturní integrace v podobě asimilace a Británie naopak multikulturalismem. Ani jedna z těchto zemí ale neuspěla a obě se nyní musí vyrovnat se vzrůstající segregací etnických komunit.

Integraci sociálně-ekonomickou jsem zkoumala podle tří faktorů - zaměstnanost, ubytování a vzdělání. Velká Británie vyšla z této komparace o něco málo lépe než Francie. Obě země se potýkají v průměru skoro s dvakrát vyšší nezaměstnaností u druhé generace imigrantů, ale ve školství je Británie úspěšnější. Děti imigrantů v Británii (zvl. z Číny a Indie) dosahují dokonce lepších výsledků než „domácí“ obyvatelstvo (*White British*), jejich nezaměstnanost je ale i přesto o něco vyšší oproti *White British*. Z toho vyplývá reálná existence diskriminace na pracovním trhu.

Velká Británie si rovněž vede o něco lépe i v případě politicko-občanské integrace. Přistěhovalci z *Commonwealthu* například obdrží po třech měsících pobytu na jejím území automaticky volební právo. To ve Francii na základě úzké provázanosti volebního práva s občanstvím možné není. Ve vysoké politice není ani v jedné ze zemí vidět zásadnější vliv mimoevropských přistěhovalců.

Integrace přistěhovalců tedy neproběhla stejným způsobem (britský přístup může být označen za o něco málo příznivější vzhledem k lepší sociálně-ekonomické integraci), ale ani jeden z těchto protichůdných modelů se neukázal jako plně funkční a oba dva skončily etnicky a kulturně roztržštěnou společností. Ve Francii došlo k rozštěpení společnosti a *de facto* k patové situaci, jelikož ti co se úspěšně neintegrovali, se nechtějí vzdát své kultury a tudíž se ani integrovat v budoucnu nemohou. V Británii naopak přílišný multikulturalismus vedl k segregaci.

Jak bylo řečeno, obě země v několika málo posledních letech zahájily programy pro důraznější podporu integrace (viz výše). Francie má zájem o komunikaci s přistěhovalci a Británie se snaží vyřešit problém štěpící se společnosti pomocí důrazu na integraci jedinců do společnosti a podporou společného „britství“.

Podle mého názoru obě země potřebují důraznější protidiskriminační zákonodárství (byť zde existuje dobře propracovaný systém), jelikož etnické minority jsou znevýhodňovány (viz statistiky v podkapitolách zabývající se zaměstnaností). Státy by rovněž měly dbát na důraznější sociálně-ekonomickou integraci přistěhovalců,

protože pokud se imigranti začlení ekonomicky do společnosti, budou k ní mít pozitivní přístup a tím se navýší i jejich zájem o participaci v občanském a politickém životě. Vzhledem ke kontroverznosti afirmativních akcí je pochopitelné, že je nemá ani jedna ze zemí zavedené (pilotní projekt na *Sciences Po* je zanedbatelný).

O synchronizaci celého integračního postupu se snaží Evropská unie v rámci společné imigrační a azylové politiky. Zapojení Velké Británie do tohoto procesu ale není nijak významné a v současné době nemá žádný orgán EU mandát k přijímání legislativních nařízení. V České republice se stane problematika integrace přistěhovalců aktuální během několika málo let, proto je již nyní nutné se důkladně zamyslet nad touto otázkou a vytvořit efektivní strategii. Určitý návod a inspiraci má ambici nabídnout i tato studie.

8. Použitá literatura

8.1. Dokumenty

Handbook EU z roku 2007 pro synchronizaci integračních politik EU. dostupný na WWW <http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc/2007/handbook_2007_cs.pdf> 17.3.2008

Třetí ročenka Evropské komise o migraci a integraci ze září 2007. dostupná na WWW <http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/docs/com_2007_512_en.pdf> 16.3.2008

Zpráva ze setkání Evropské komise z 19.11.2004. dostupná na WWW <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/jha/82745.pdf> 15.4.2008

Směrnice Evropské unie o sjednocování rodin ze 22. září 2003. dostupná na WWW <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33118.htm>> 18.3.2008

Směrnice Evropské unie o dlouhodobých rezidentech z 25. listopadu 2003. dostupná na WWW <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l23034.htm>> 18.3.2008

Doporučení Organizace spojených národů při sběru statistik o mezinárodní migraci. dostupná na WWW <http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1E.pdf> 8.4.2008

Francie

WEIL, Patrick. *Des conditions d'applications du principe du droit du sol pour l'attribution de la nationalité française et pour une politique d'immigration juste et efficace.* dostupná na WWW <www.ladocumentationfrancaise.fr/rapports-publics/994001043/index.shtml> 5.4.2008

Zákon vstupu a pobytu cizinců a právo na azyl, tzv. první Sarkozyho zákon (*Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile - CESEDA*). dostupný na WWW <www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000624655&dateTexte> 16.4.2008

Zákon zabývající se imigrací a integrací, tzv. druhý Sarkozyho zákon (*Loi relative à l'immigration et à l'intégration*). dostupný na WWW <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000266495&dateTexte>> 6.5.2008

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

Zákon o vztazích mezi rasami 1976 (*Race Relations Act*). dostupný na WWW <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000034_en_1> 8.5.2008

Zákon o vztazích mezi rasami 2000 (*Race Relations Amendment Act 2000*). dostupný na WWW <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000034_en_1> 4.3.2008

Statistiky Ministerstva zdravotnictví. dostupné na WWW <<http://www.archive.official-documents.co.uk/document/doh/survey99/hse99-t14-27.htm>> 6.5.2008

Zákon o volbách z roku 2000 (Representation of the People Act 2000). dostupný na WWW <http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2000/ukpga_20000002_en_1> 20.3.2008

8.2. Monografie

BAROU, Jacques. *Europe, terre d'immigration: Flux migratoires et intégration*. 1er éd. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 2001, ISBN 2-7061-0932-7

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, ISBN 80-85959-47-X

BARŠA, Pavel. *Imigrační a integrační politika Francie, Velké Británie a Německa po 2.světové válce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, ISBN: 80-210-3875-6

BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3875-6

BERNARD, Philippe. *Immigration: le défi mondial*. Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2002, ISBN 2-07-041527-9

BERNARD, Philippe. *La crème des beurs: de l'immigration à l'intégration*. Paris: Le Seuil, 2004, ISBN 2-02-260514-7

BIRCH, Anthony. *Nationalism and National Integration*. London: Hyman, 1989, ISBN 0-04-320180-6

BLANC-CHALÉARD, Marie-Claude. *Histoire de l'immigration*, Paris: La Découverte, 2001, ISBN 2-7071-3585-2, 39-56

BORJAS, J.George; CRISP, Jeff et al. *Poverty, International Migration and Asylum*. London: Palgrave Macmillan in association with the UN University World Institute for Development Economics Research, 2005, ISBN 0-333-96424-1

BRETTELL, B. Caroline; HOLLIFIELD, F. James. *Migration theory: talking across Disciplines*. London a New York: Routledge, 2000, ISBN 0-415-92611-4

DEWITTE, Phillipe et al. *Immigration et intégration: L'état des savoirs*. Paris: La Découverte, 1999, ISBN 2-7071-2956-9

DUMONT, Gérard-François. *Les migrations internationales*. Paris: CDU SEDES, 1995, ISBN 2-7181-9429-4

FAVELL, Adrian. *Philosophies of integration: Immigration and the idea of citizenship in France and Britain*. London: Palgrave, 2001, ISBN 0-333-71047-9

GERMAIN, Lucienne; LASSALLE, Didier. *Les Politiques de l'immigration en France et au Royaume-Uni: Perspectives historiques et contemporaines*. 1er éd. Paris: L'Harmattan, 2006, ISBN 2-296-01975-7

HECKMANN, Friedrich; SCHNAPPER, Diminique. *The integration of Immigrants in European Societies*. Forum Migration 7, Lucius and Lucius, Stuttgart, 2003, ISBN 3-8282-0181-4

KHELLIL, Mohand. *L'intégration des Magrébins en France*, 1re éd. Paris: Presses Universitaires de France, 1991, ISBN 2-13-043548-3

LAPEYRONNIE, Didier. *L'individu et les minorités: La France et La Grande-Bretagne face à leurs immigrés*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, ISBN 2-13-045738-X

LAPEYRONNIE, Didier. *Immigrés en Europe: Politiques locales d'intégration*. Paris : La Documentation française, 1992, ISBN 2-11-002813-0

LAULAN, Yves-Marie. *Immigration/Intégration: Un essai d'évaluation des coûts économiques et financiers*. Paris: L'Harmattan, 2005, ISBN 2-296-00460-1

LEBON, André; LE MOIGNE, Guy. *L'immigration en France*. 5e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2002, ISBN 2-13-052770-1

MASSEY, Douglas S.; TAYLOR, J. Edward et al. *International Migration: Prospects and Policies in a Global Market*. 1st ed. New York: Oxford University Press, 2004, ISBN 0-19-926900-9

MASSEY, S. Douglas; ARANGO, Joaquín; HUGO, Graeme; KOUAOUCI, Ali; PELLEGRINO, Adela; TAYLOR, J. Edward. *Worlds in motion: Understanding international migration at the end of the millennium*. New York, 2005, ISBN 0-19-928276-5

NOIRIEL, Gérard. *Atlas de l'immigration en France: exclusion, intégration*. Paris: Autrement, 2002, ISBN 2-7467-0273-8

NOIRIEL, Gérard. *Le creuset français: Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*. Paris: Le Seuil, 2006, ISBN 2-02-085154-8

NOIRIEL, Gérard. *Population, immigration et identité nationale en France XIXe-XXe siècles*. Paris: Hachette, 1992, ISBN 2-01-016677-9

OECD. *From Immigration to Integration: Local solutions to a global challenge*. Paris: OECD Publishing, 2006, ISBN 92-64-02895-1

OECD - Annual report 2007. *International Migration Outlook*. Paris: SOPEMI, 2007, ISBN 978-92-64-03285-9

REA, Andrea; TRIPIER, Maryse. *Sociologie de l'immigration*. Paris: La Decouverte, 2003, ISBN 2-7071-4001-5

RÉGNARD, Corinne. *Rapport Annuel de la direction de la population et des migrations*. Paris: Direction de la population et des migrations, 2006, ISBN 978-2-11-206456-1

TODD, Emmanuel. *Le destin des immigrés: Assimilation et ségrégation dans les démocraties occidentales*. Paris: Le Seuil, 1994, ISBN 2-02-017304-2

TRIBALAT, Michèle et al. *Cents ans d'immigration, étrangers d'hier français d'aujourd'hui*. Paris: Éditions de l'INED, 1991, ISBN 2-7332-0131-X

TRIBALAT, Michèle et al. *De l'immigration à l'assimilation: Enquête sur les populations d'origine étrangère en France*. Paris: La Découverte, 1996, ISBN 2-7071-2543-1

WEBER, Serge. *Nouvelle Europe, Nouvelles migrations: Frontières, intégration, mondialisation*. S předmluvou Catherine Wihtol de Wenden, Paris: Le Félin, 2007, ISBN 978-2-86645-641-2

WEIL, Patrick. *La République et sa diversité: Immigration, intégration, discriminations*. Paris: Le Seuil et La république des Idées, 2005, ISBN 2-02-069377-1

WEIL, Patrick. *La France et ses étrangers*. Nouv. éd. ref (10 février 2005) Mesnil-sur-l'Estrée, France: Gallimard, 2005, ISBN 2-07-041195-8

8.3. Články

BARŠOVÁ, Andrea. *Francie chce změnit přistěhovaleckou politiku*. Migrace online (online). červenec 2006, dostupné na WWW<www.migraceonline.cz> 14.3.2008

DUVELL, Franck. *Active Civic Participation of Immigrants in the United Kingdom*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/UK.pdf> 2.5.2008

FUKUYAMA, Francis. *Identity and migration*. Prospekt magazine. číslo 131, únor 2007

HAMPSHIRE, J.; SAAGAR, S. *Migration, Integration, and Security in the UK Since July 7*. Migration information (online). březen 2006, dostupný z WWW<www.migrationinformation.org> 20.2.2008

HEATH, Anthony; TILLEY, James. National Identity and Attitudes Towards Migrants. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*. Vol. 7, No. 2, 2005. str. 40-54. dostupné na WWW<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001425/142588E.pdf>> 15.3.2008

JANYŠKA, Petr. *Nemáte nás rádi, bude vás to bolet*. Dějiny a současnost. 2006. vol.26, no. 3, s. 24-27

JANYŠKA, Petr. *Nazvat věci pravým jménem*. Dějiny a současnost. 2006. vol.26, no. 4, s. 24-27

SCHUERKENS, Ulrike. *Active Civic Participation of Immigrants in France*. Oldenburg universität - projekt pro POLIS, 2005, dostupné na WWW<www.uni-oldenburg.de/politis-europe/download/France.pdf> 2.5.2008

8.4. Internetové zdroje

<http://www.migrationinformation.org/integration/> - stránky o migraci a integraci

<http://www.integrationindex.eu/> - stránky Evropské unie o integraci přistěhovalců

<http://www.legislationline.org/> - stránky o legislativě pod správou Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva (OSCE)

<http://www.lidovky.cz/> - stránky Lidových novin

<http://www.diskriminace.info/> - stránky o problematice diskriminace v češtině

Francie

<http://www.ined.fr/> - Národní institut demografických studií (*Institut national d'études démographiques*)

http://www.insee.fr/fr/home/home_page.asp - Národní institut pro statistiku a ekonomická studia (*Institut National de la Statistique et des Études Économiques*)

<http://www.anaem.social.fr/> - Národní agentura pro přijetí přistěhovalců a migraci (*Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations*)

<http://www.hci.gouv.fr/> - Vysoký úřad pro integraci (*Haut conseil à l'intégration*)

<http://www.frontnational.com/> - Národní Fronta (*Front national*)

<http://www.histoire-immigration.fr/> - Muzeum přistěhovalectví (*Musée de l'histoire et des cultures de l'immigration*)

<http://www.sos-racisme.org/> - Organizace proti rasismu (*SOS Racisme*)

<http://www.lacse.fr/dispatch.do> - Národní agentura pro sociální soudržnost a rovnost příležitostí (*Agence nationale pour la cohésion sociale et l'égalité des chances - ANCSEC*)

<http://www.premier-ministre.gouv.fr/iminidco> - Ministerstvo imigrace, integrace, národní identity a rozvoje vzájemné solidarity (*Ministère de l'Immigration, de l'Intégration, de l'Identité nationale et du Développement solidaire*)

<http://www.halde.fr/> - Vysoký úřad boje s diskriminací a pro rovnost (*Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité - HALDE*)

<http://www.premier-ministre.gouv.fr/> - stránky francouzské vlády

Spojené království Velké Británie a Severního Irska

<http://www.homeoffice.gov.uk> - Ministerstvo vnitra (*Home Office*)

<http://www.statistics.gov.uk> - Statistický úřad (*UK Statistics authority*)

<http://www.bia.homeoffice.gov.uk> (to samé <http://ukba.homeoffice.gov.uk/>; <http://ind.homeoffice.gov.uk>) - Agentura zabývající ochranou hranic a kontrolou migrace na Britské ostrovy (*UK Border Agency*)

<http://news.bbc.co.uk/> - stránky BBC

<http://www.guardian.co.uk/> - stránky deníku Guardian

<http://www.equalityhumanrights.com/en/Pages/default.aspx> - Komise pro rovnost a lidská práva (*Commission for Equality and Human Rights - CEHR*)

<http://www.natfront.com/> - Národní Fronta (*National Front*)

<http://www.lifeintheuktest.gov.uk/htmlsite/index.html> - informace o testu Život ve Spojeném království (*Living in the United Kingdom*)

<http://www.number10.gov.uk/> - stránky britské vlády

<http://www.parliament.uk/> - stránky britského parlamentu

<http://www.runnymedetrust.org/> - stránky britského think tanku zabývajícího se přistěhovalectvím

Evropská unie

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/doc_immigration_intro_en.htm - oficiální stránky Evropské komise zabývající se imigrační politikou

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc_immigration_integration_en.htm - stránky Evropské komise zabývající se integrací

<http://www.integratingcities.nl/introduction.php> - oficiální stránky projektu Evropské unie *Integrating cities*

<http://www.interculturaldialogue2008.eu> - oficiální stránky Evropského roku mezikulturního dialogu (*European Year of Intercultural Dialogue*)